

પરેમાલુ પંચી.

૨૩૨૦

મથેલ કિરવા ભાંગાનર

કી.

જીજીઈ ખરશેલ કાપડયા.

મુંખઈ.

૧૮૮૫

કીમત ચાર આના.

વન ૧૮૮૭ ના ૨૦ માં કામત પ્રમાણે
૯૬ નોધાવ્યો છે.

પેટખાલુ પંચી

પ્રકરણ ૧ લું.

વલનતાઈનનો જન્મ, તેની કેળવણી, તેના
માબાપ, તેના બાંપનું કવચ્ચતનું મરણ.

ધગલાંડ મધે સફક પ્રાંતમાહેલા એક
પ્રાચીન અને વસતીવાલાં શહેરમાં જોનાધન
વોક્ષ નામે એક ચાલાક પંડીત રહેતો હતો તે
પંડીત ઝડપથી એક સારી પુછ એકઠી કરવા
દરેક ચીજમાં હાથ ધાલતો, પણ તે કમ નસીબે
કશામા ફાવી શકતો નહતો; કારણકે તે એક
કામની પછવાડે જાઓ વાર ખંતીથી વલગી
રહેતો ન હતો.

જ્યારે તે રખ) વરસની વચ્ચે પેહિંચ્યો.
 ત્યારે મીસ પેનીલોપ લાંગ નાંમની એક
 જીવાન નાર ઉપર તેની મોહિંબત દોડી.
 તે સ્ત્રીનો કાકો એટલો માતપર હતો કે
 ગોયા પદ્મસાની તેને ત્યાં તંકસાલ ચાલતી
 હતી. એ કાકા કાકી શીવાએ મીસ પેનીલોપનું
 ખીજું કોઈ મયું નહતું. તેણીની એ તમામ
 હકીકતની ખબર જોનાધનને પડી હતી; તેથી
 તે મીસ પેનીલોપને હાથ કરી રાખવાને તેના
 જીગરમાં કાલજી ઉત્પત્ત થઈ; સળખ તે એવું
 સમજતો હતો કે અગર તેથી એક તવંગર નહી
 યાય તોપણ તેણીના કુટુંબમાં દોલત
 એટલી હતી કે મોડે વેહેલે તે દોલત તેનીજ
 થવાની.

એવા વીચારથી જોનાધન આસ્તે
 આસ્તે મીસ પેનીલોપ સાથે વાત ચીતનો.

વેહેવાર ચલાવવા લાગો. પેહેલવેહેલે હવા
 ઊપર વાત ચાલી, અને તે પછી સેંત
 નેમ્સના દેવલના પાદરીની શુભાપાન કરવાની
 ૮૫ ઉપર ગયા મારયા કે જે બાબદમા
 બંધે ખખરદાર હોવાથી ધણો લાંબો વખત
 નીકલી ગયો, અને સેવતે જ્યારે બંધેને જુદાં
 પડવાનો વખત આવી પોહ્યાંયો ત્યારે તેઓ
 દહાપણુ વાપરી છુટાં પડ્યાં. બીજી માંહાંજરે
 જેડાવ પ્રમાણે બંધે પાછાં મહ્યાં, એટલે
 જોનાધને પાછી કાંઈ ગોકતેગો ચાલુ ફીધી
 અને એ રવેશે ઉલતથી તે કામ તેણે
 લગભગ ૧૫) વરસાવેર ચાલુ રાખ્યું; અને
 એમ એટલી લાંબી મુદતવેર ઢીલ કરવાનો
 સખ્ય એ હતો કે જોનાધન એક બનાવની
 રાહ જોતો હતો કે જે બનવાથી બંધે
 થઈવાડેથી સુખ જાય, આકેમત છેક ૧૫

વરશ જેવી લાંબી મુદતે તેની ઉમેદ બર આવી
 ધિઆને પેનીલાપે પેતે તેમના લગનની વાત
 છેડી કે જેથી તેણીના કાકા કાકીની હજીર
 સેતાબીથી તેમના નેશાહ બંધાયા; અને બાર
 મહીનાની સેવેતે તેમને એક પુત્ર અવતરીએ
 કે જે ઉપર જોનાધન અતીશય મોહાબત
 કરતો હતો.

પછિયા તકની આપદમાં જોનાધન ઠીક
 નીવડ્યો નહી; તેનું કારણ આગલ કહ્યું તેમ
 એક કામ પાછલ બર બર વલગી રહી પાર
 પાડવાનું તે સમજતો ન હતો; એટલુંજ નહી
 પણ તે મુરખાઈથી નાની રકમના પછિયાને કુછ
 ખીસાદમાં ગણતો નહતો. ૨૦૦) રૂપીઆ
 જેવી રકમની તે કાંઈ દરકાર કરતો
 નહીં. એવી રકમ તો પાછી લેવાની કાંઈ પણ
 આશા વગર બેઘડક લોકોને વગર રસીત

ને ઉઠીકી આપતો. આ રીતથી તે હમેશ
ગરીબો હાથમાં રહેતો. જેમ વધારે પછસા
તેના હાથમાં આવતા તેમ વધારે તે ખરચ
કરતો અને અન્નમત્તાં એમ કરવાથી તે
રજમાં ને કરજમાં દુખેલો રહેતો.

હવે જ્યારે જોડાન કાકાએ તેનામાં એ
રવેશની ખરાબ આશીશ્વત જોઈ ત્યારે
એવી કઠંગી ટેવ સુધારવાના અગત્યપણા
વીશે તેને સમજાવ્યો, અને ખચીત તેના
કહેવાથી જોનાઘન ઊપર મારી અસર થઈ.
તે વાંચત પછી કોઈને પણ તે એક પાવત્રી
કે અરધો પણ ધીરતો ન હતો; ઇચ્છા કોઈની
હુંડીથી શ્વોદારતો ન હતો. પણ એ રવેશને
સુધારે ફક્ત એક માસ સુધી તેનામાં આહુ
રહ્યો; કારણ કે એ મુદતની અંદર તેના એક
મીત્રને પછસાની અગત્ય પડવાથી તેણે

જામીન થઈ કોઈ પાસથી તેને નાણું
અપાવ્યાં; પણ તે નાણું તેના મીત્રથી ઇચ્છા
પોતાથી પાછાં અદા કરી શકાયાં નહીં
એટલે તેને અને મીત્ર બંધેને જલમાં જવાનો
ફરજ પડી.

જોનાધનનો દીકરો વેલેનનાથન કાંઈ
એટલો માટો ન હતો કે તે પોતાના પીતાને
છોડાવી શકે; તો પણ આ વાત તો ખરીજોઈ કે
આ વખતે તેણેજ પોતાના બાપને
જલમાંથી બાહાર કઢાવ્યો; સખ્ય, જોહન
કાકાએ ફક્ત તે છોકરાને ખાતરજ અને
તેનીજ મારફતે રૂપિયા આપી જોનાધનનો
છુદકો કીધો.

આ નામોસૌથી જોનાધન ઉપર મજબુત
અસર થઈ, કારણ કે હવે તે કોઈને પણ મદદ
કરતો નહીં, અને જો મદદ કરતો તો રોકડ

પાઠસાનીજ કરતો; પણ કોઈ ખાતર કોઈને
પણ સહી આપતા નહી.

એમ કરતાં જ્યારે વેલેનતાઈન ૯
વરશની વયે પુર્યો ત્યારે જોહન કાકાએ તેને
હેનરી પાલ નામના એક પાદરી ઊસ્તાદના
હાથ હેઠળ કેલવણી લેવા મુક્યો. તે પાદરી
ખચરવાળ હતો, અને તેની વરસ દહાડાના
આવક રૂપ૨૦૦) કરતાં વધુ ન હતી. તેની
નિશાળ ન્યુમારકીતની પડાસમાં હતી. તે
ઉદાર મનનો પુરૂષ હતો, અને સદ્યુણની
ખાખદમાં તે એટલો તો નેક હતો કે તે
હુઆઈનું કામ જાતે તો કરતો ન હતો પણ
કોઈને કાંઈ જુરુકામ કરતાં જોતો એટલે તે
પોતાનું દીલ કમવાવતો હતો.

વેલેનતાઈન તેની ઈશિકોલમાં વરસ
ખાંચ રહ્યો એટલે કાંઈ દરીઆઈ તપાસ

કરવા જતાં તેનો બાપ દરીઆમાં દુબ્યો, જેથી તેની માએના દુખ અને વીઝાપનો કાંઈ પાર ન રહ્યો; અને તેણીના દુખમાં કાંઈક દીલાસો આવે એમાટે તેણીએ વેડેનતાઇનને ઈશિઝાલેથી ઉઠાડી પોતાની આગલ ધરમાં રાખ્યો.

બાપ વગરના વેડેનતાઇનને પણ અતીશય ગમ લાગો અરે; પણ તે ગમ વખત જતાં તે બુલી ગયો. તેની માવતરને જોહન કાકાએ કાંઈક સાલીઆનું નકી આપતું કરકું હતું. તેમાંથી તેણીની વેડેનતાઇનને કાંઈક લવાજમ આપતી કે જે મલવાથી વેડેનતાઇન પોતાના મનને ભાવેતમ આવાપીવા અને મોજ મારવા લાગો. એમ કરતાં બીજાં ૪ વરસ વહી ગયાં કેડે એક બનાવ એવો બન્યો કે જે જો ન બનતે તો વેડેનતાઇનની

જીન્દગીનો આ મનોરંજક તથા રમુજી
કારસો કદી પણ લખાતે ઇઆ વાંચવામાં
આવતે નહી.

મકરણ ૨ જી.

એક મોટા જાદુગરની અજાયબ મનશક્તિ
તેનો હુનર શીખવાની વેલેનતાઈનમાં ઊલત.

વેલેનતાઈનની જન્મ ભુમીમાં એક વેલા
શહેર નેપલસના રાજાના પ્રખ્યાત જાદુગર
તથા ચીન અને મહાચીનના શાહનશાહને
જાદુઈ હુનર દેખાડનાર ઉસ્તાદનું આવવું
થયું. તેણે તાંહાં આવતાંજ આપ્નાં
શહેરમાં એવું આશકારા કર્યું કે તે
શહેરની જાણીતી બુલ નામની ધરમશાળામાં
પોતાના જાદુઈ ખેલનો તમાશો કરનાર છે.

“હવે બુલ” એક એવું મહં હતું કે
 જાંહાં શેહેરના બડેખાં લોકો રાત દીન
 આવજવ કરતા હતા. તે બડેખાંઓ મધે
 મીઠાં આયરનસાઈદ નામનો એક રાખસ
 તેમનો આગેવાન તથા તેઓ સાથ વગ ધરાવનાર
 પુરુષ હતો. આયરનસાઈદ એક વરતમાન
 પત્નિ ઉપઅધિપતી તથા રીપોરટર હતો.
 તેનું મન પેલા જાદુગરે પોતાના હાથ-
 ચાલાકીના એકનાં દરશનથી હારી લીધું
 હતું. તે અધિપતી જાદુગર ઉપર
 એટલો પરસન તથા મેરખાન થઈ ગયો
 કે તેણે ખીજી મદદ સાથ પોતાની ગાડી
 તે જાદુગરને વાપરવા આપી. એ રવેશની
 પોતા ઉપર વરસાવેલી મેરખાનીના
 અવેજમાં પેલા જાદુગરે પોતાનો એક
 જોવા મરજી પડે એટલી વખત તથા

ચાહે ઝોટલા ગ્રહસ્થોસાથ જવાની તને એક ટીકીટ મોકલાવી હતી.

એમ કરતાં એલને માટે નેમ્સલ દીવસ આવી પેહિંચ્યો. એલ શરૂ થયો પણ જાદુગરના ગભરાતનો કાંઈ સુમાર નહીં રહ્યો. તે આદીઅન્સ તરફ પોતાની અચરત ભરેલી નજર ફેંકવા લાગ્યો. બેઠકો તમામ ખાલી. ગણે ગણે ને વિચાર કરે. આખાં આદીઅન્સમાં ૩૨) જન. વળી તે નાની સંખ્યામાં ૨૫) જન ખોદાપક્ષ. નાટક તમામ થવા પછી જાદુગરે પોતાના એક ફરીથી એ બંડેખાં લોકોના આવજાવવાલી જગા ઉપર કરવાના વિચારી ને સદનતર હાંકી કાઢ્યો.

આ તેનો ઠરાવ જ્યારે આયરનસાઇદને તેણે કહી જણાવ્યો ત્યારે તે ગ્રહસ્થે તેને તે

હાવથી હાથ ઉઠાવવાને તેને ધીરજ આપી
સમજાવ્યો. અને જણાવ્યું કે આવતો બુધ-
વાર ગામમાં રાખેતાની મોટી બજાર ભરવાના
દીવસ છે, અને તેટલા માટે આમપામના ગર-
ગામડેના નાના મોટા તમામ ખેડૂતો તે દહાડે
ગામમાં ભેગા થશે, અને વધી હું એક દીવસ
આગમવથી હમ્માને મંગલવારને દહાડેના મારાં
વર્તમાન પત્રમાં તમારા ખેલ વીશે લખાનથી
સરાઘત કરી ઠીકા કરશ કે જ્યાં કરીને આદી-
દીઅન્ય એટલું ભરાશે કે કોઈને ઉભું રહેવાની
પણ જગા મળશે નહી. મારકેત હીલ ઉપરનું
'કોનસર્ત હાઉસ' હું ભાડે લેવાની ગોઠવન
કરીશ, અને એમ કરશું તો જરૂર કરીને આ-
પણને નફો થયા વગર રહેશે નહી.

“અને જે નફો થશે તે આપણે બંધે
સરખે ભાગે વહેંચી લઈશું.” સીનાંઆર જન-
કુમાર બોલ્યો.

સીનીઝોરના આ ભરસા ભરેલા ખોલ
 ઉપરથી મીઠા આયરનસાઇદે સરવે જરૂરીઆત
 જોગ ખરચ કરીયો. તેણે નાટકના ધરતું ભાડું
 પોતે આપ્યું. ગાંઠના ખરચે હિંદખીલ છપાવ્યાં
 તેમજ રસતે રસતે તથા ગલી ગુચ્છીએ માટા
 “ પ્લેકારદ ” ચોંટાડ્યા; અને મીનખતી તથા
 તેલની ખતી વગેરેનો તમામ ખરચ અતિશય
 કરી મુકયો.

એમ કરતાં તેણે સરવે રવેશન્દ્રી તઈઆરી
 આગમચથી કરી મુકી. ગાંમન્દ્રી જાહેર ખજાર
 મલવાનો દીવસ આવી પેહિંચ્યો. સાંજના
 કલાક ૭ નો અમલ પણ થયો. લોકોનો સારો
 મેલાવડો નાટકના ધર આગલ જમાવ થયો.
 સીનીઝોર સાહેબની ખુસીનો કાંઈ અંત ન
 રહ્યો. ગરદી તે જોઈજ લેવી. ગણતરીનો
 કાંઈ સુમાર નહી. આઠનો તકોડો વાગ્યો.

પરદો ઊઘડ્યો. ખેલ સહર થયો. તે કલાક ત્રણ સુધી ચાલ્યો. આખા ખેલમાં એક ભાગથી લોકો ઘણુંજ હેરત પાંમ્યા; સીનીઓરની પેટ-માંથી સાદ કાઢવાની કલાએ લોકોને હેળતાવી મુક્યાં. તેઓ તેનામાં કાંઈક દષ્ટીક શક્તિ છે એવું સમજ્યાં.

ખેલ પુરો થવા પછી સીનીઓર સરવે આવક લઈ પોતાનાં મુકામ ઉપર ગયો. તાંહાં તેને તુરત આયરનસાઈદ જઈ મળ્યો. “ઓ મેરખાન સાહેબ,” સીનીઓર તેને જોઈ ખોલ્યો, “હું તમારો સદાનો ઉપકારી થયો છું.” “એમ ના ખોલો, સીનીઓર,” આયરનસાઈદ ખોલ્યો “કેમ તમારી ખાતરી થઈ કે મેં તમને ખરાખર કહ્યું હતું.” સીનીઓરે જવાબ દીધો “પેલી તમારી જાહેર ખબર અને ટીકાથી આપણું કામ થઈ ગયું; અને

તે માટે તમારી સ્તુતી કરવાને મારી પાસ પુ-
રતા બોલ નથી. કેમ મહેરબાન કાંઈ લેશો;
આજ રાતરે આપણે સાથે જમશું.” જમન
પીરીશાહું. શરાબનાં ગલામ પે-દર-પે ઉંચકાવા
લાગાં. આયરનસાધદ ગતર દોરત જેવા બની
ગયા. તે જોઈ સીનીઆર બોલ્યો “કેમ ભાઈ
આજની આપણી માહાબારત ક્તેહની આવક
આપણે હમ-શું વેહેંચી લઈએ કે સવારમાં?”
“જેમ તારી મરજી બચા,” અધીપતી સાહેબ
બોલ્યા.

“મારે તો કોઈની રીતે ભાર આછો
કરવો જોઈએ,” સીનીઆર બોલ્યો; પણ
હું ધાકું કે સવારમાંજ આપણે તેમ કરશું.”

“તે પણ ઠીક છે,” આયરનસાધદ તાંણી
તોડીને બોલ્યો.

“સવારમાં કેટલા વાગે આવી શકશે.”

“તારી મરજી પડે તે વખત.”

“ કાંતે બપોરમાં કલાક ૧૨ ને અમલે તમારાથી આવવાનું બનશે હું ધારું; વાસતે એટલા વખતમાં તમોએ જે કાંઈ ખર્ચું હોય તેની તથા જે કાંઈ ખીલ હજીર ચુકવવાનાં હોય તેની એક નોંધ તમો સાથે લેઈ આવવાની તસદી લેજો. હું સરવે ચુકવી આપશ; એટલું જ નહીં પણ તમોએ વર્તમાન પત્રમાં જે સહરે અથવા ટીકા કર્યા છે તેના ખર્ચ તરીકે રૂપ તમને વધારે બોલિસ કરીને આપીશ. ”

“એક કુતી બદામ પણ નહીં લેવાનો,” આચરનસાઈ બોલ્યો.

“પણ હું મારી જીકર છોડવાનો નથી,” સીનીઓરે કહ્યું.

“તમે ગમે તે કરોની પણ સેવકતો એક દોડી, એક કુટી કો—કો—ઓ—ડી પણ નહીં સેવાનો. ”

“વારું હશે હું તમને અપમાન કરવાં નથી માંગતો. નહીં લેશે તો ખીજી રીત ઘણી છે. પણ ચાલો હવે જરા ખીજો લેવો,” સીનીઆરે કહ્યું.

પણ આયરનસાઇદ પીએ તો શું. પેટમાં એક ટીપાંની પણ જગા આકાત હોત તો ખીજાં બે ટીપાં પીતે પણ તેતો લોટપોટ બની ગાડીમાં ધર ગયો.

ખીજો દહાડે આયરનસાઇદ ઘેરાયલો ઉઠ્યો. કલાક ૧૨ નો સુમાર થયો. સીનીઆરને મલવા ગયો. પણ તેનું મુકામ ખાલી જણાયું. સીનીઆર—આનતોનીઆ—હેરપેરીઆ—દ બેલામ્નીનીઆક કોડે ગેપ થઇ ગયો. ગામ માહેલું કોઇ પણ તેનો પટો આપી શક્યું નહીં. તેવળુ તો પોતાના જાદુઇ આજર તથા પછસા વગેરે ઊંડાની આજલી પકડી ગયા. નામને કાર્દ પણ મુકી ગયા નહો. નાટકનું ભાડું

બતી વગેરેનો તમામ ખર્ચ આપણે
આગલ વાંચ્યું તેમ એકલા આયરનસાઈદને
માંડે આવી પડ્યો. તે સરવે ખર્ચ સાથે છેલી
રાતના જમણુ દાડ વગેરે ખાધાપીધાનો ખર્ચ
ચખી તેનેજ સર ચોંટ્યો. તે તમામ તેણે વગર
બોલવે આપ્યો કારણુ તે ખીંચા કે રખેને નાટક
ની ખાખદનો પોતાનો મંબંધ લોકમાં આશકારા
પામે; અને લોકો તેનીગમ આંગલી દેખાડે.

પ્રકરણ ૩ જી.

વેલનતાઈનની હુનર શીખવામાં ચપલતા; તેને
પેહેલો જાહેર દેખાવ. રાજદુવારી ગઘર ધન-
સાકતું અજાયબ જેવું ઉઘાડું પડ્યું.
પુનામરકી ને હુલડનું નરમ પડ્યું.

જાદુગર સીનીચોરનો ખેલ જોવાને જે
તમાચગીરો એકઠા થયા હતા તેઓમાં આપણો

વેલનતાઈન પણુ હતો. તેણે તમામ ખેલ અતી-
 શય ધ્યાનથી જોયો હતો. તે પેલા સીનીઓરની
 પેટમાંથી ખોલવાની શક્તિથી વિશ્વમય પામ્યો
 હતો. અલખતાં એથી એના મન ઊપરતો એ-
 ટલી અસર થઈ હતી કે વેનવીલાકવીસ્ત (પેટ-
 માંથી ખોલનાર) ખનવાની તેની આદિસ્ત થઈ;
 અને તેનાથી ખની શકે એવું છે કે નહીં તે
 જાણવાને તે જાદુગરને ખારવણે અરજ કરવા
 નો ઠરાવ કાઢ્યો; પણ જ્યારે તેણે તે સીનોર
 શહેખની ગામમાંથી ગેય થઈ જવાની અખર
 મક્કી ત્યારે તે વીચારમાં પડ્યો. પણ નીરાશ
 ન ખનતાં તે હુનર મેલવવાને તેણે પોતે કોશેશ
 કાઢી; અને સારાં ભાયગે તે કોશેશ કરતાં તેને
 એવો સાર જણાયો કે પેટમાંથી ખોલવાની શ-
 ક્તિ તેનામાં જણાતી હતી, અને તે શક્તિને
 વધારે ખીલવીઆથી કાયદો થશે. તે દર રોજ

આમદાદમાં ઉઠતો, ખેતરમાં જતો, અને મો-
હાડું હીલવ્યા વગર પેટમાંથી જ માદ કાઢવાને
માહવરો પાડવાની દેશીય કરતો; અને આકેવત
તેમાં તે તદ્દન ક્ષતેહ પામ્યો.

એ રીતે તજવીજ કરતાં તે વારંવાર અ-
જીબ થતો; કારણકે તેનામાં જે શક્તી હતી તે
તેના હાથમાં રહે એવી ન હતી અને તેથી જે
આજીએ તે સાદ મોકલવા માંગતો હતો તેના
કરતાં કોઈ બીજીજ આજીએ તે જતો. પોતે
આવી શક્તિ ધરાવતો હતો એ વીશેની ખાતરી
થવાથી તે કામ પછવાડે લાગવાને તે ખંતી
થયો અને ૬ મહીનાની અંદર તે શક્તીની
લગામ તદ્દન તેના હાથમાં આવી.

હવે જે કોઈ તેને મલતા તેઓને તે
ચોકાવી અચરતીમાં નાખતો. તે કોઈ શખ્સને
તેના નામથી હાક મારતો અને તે સાદ જાણે

મોહિલાની સાંમિની બાજુથી આવતો હોય એવું કરતો હતો. જો રસ્તામાં તેની આગળ કોઈ સ્ત્રીઓ ચાલતી હોય તો પછવાડેથી “હર-ખો, કુતરો” કરી બુમ પાડતો તથા તેના કુતરા જોવો આવજ કહતો અને તેનીજ માફક હુમ્મિ-હુમ્મ રહતો હતો. જો કોઈ ખાત્રી ઘર આગ-લથી રાહદારીઓ પશાર થતા તો ખુન, ખુન, ચોર, ચોર, કરી મોટીથી પોકાર કરતો; અને એવામાં જો લોકોની પાસે ધરના દરવાજા બંગાવવામાં કુતેહ પામતો તો અંદર જવા પછી ચોરડે ચોરડે સાદ નાખી તેમને હંકાવતો અને એ કામ તે એવી રીતે કરતો કે લોકો તે ધરને “અંડાલ ઘર” કહેતા અને તેને બુત ડાકણું મઠક સમજતા.

એક વખત ગીલદહાડ મધે તાંહાંના કમીશનરના મરણ બાદ તેની જગાપર કોઈ

બીજો સુંદ્રી કાઢવાને મોટી મીતીંગ થઈ કે જાંહાં હજારો લોકો મત આપવાને વાસતે આવ્યાં હતાં. તાંહાં ગોઠિની લાગણી અતીશય ઉશ્કેરાયતી હતી અને થોડા વખતમાં ઊમેદવારોના મીત્રોથી હાલ ખીચોખીચ ભરાઈ ગયો હતો. જેવો “મેઅર” ભેગા થયલાઓની નજદીક તે દીવસનાં કામકાજ વીશે બોલવાને શરૂ કરતો હતો એટલામાં વેલેનતાઇન તાંહાં દાખલ થયો; અને “મેઅર” ના માયરાની નજદીક જઈ ઉભો અને તાંહાં એકદમ પોતાનો ધંધો ચલાવવાને શરૂ કરીધો.

પેહેલો બોલનાર મીં કીદેલ હતો. તે એક ઘણોજ પાતલો અને મંડાયલાં નાંકવાલો ગ્રહસ્થ હતો. અને ઢોઢ મીં જોખ સ્તાન ના મના સખસનું નામ આપવા આવ્યો હતો. તે બોલ્યો. “ગ્રહસ્થો”.

“છટ, છટ,” વેલેનતાઇન હાલની સાંમે-
ની ખાજુએથી કોઇ ખોલવું હોય તેમ અવાજ
ફેંકી બોલ્યો.

“અહર્યો,” મીં કીદલ બાર મુકી
બોલ્યો.

“તોખાહ, તોખાહ” વેલેનતાઇન સાદ
બદલી બોલ્યો.

“છટ, છટ,” કહો કે “તોખાહ તોખાહ”
પણ અહર્યો, હું તમને અહર્ય તરીકે કહું છું
અને માંગી લઈશું કે મને ખોલવામાં હરકત
કરવી નહીં.

મીં “તીખ્સની દરકાર ના કરો, ચાલવાદો
તમારું ખોલવું.” વેલેનતાઇન બોલ્યો.

“હું તીખ્સ છે, વાહવા;” મીં કીદલ
ધીકારથી બોલ્યો. એ “મીં તીખ્સ છે, નહીં
વાર.”

“ના હું નહીં,” મી૦ તીખ્સ કે જે ઘણા આખરવાલા ગ્રહસ્થ હતો, અંને પોતાની એકમારગુ અંને સાદી રીતભાત માટે પ્રખ્યાત હતો તે બોલ્યો.

“મને મી૦ તીખ્સ વીશે ઘણી અજ્ઞાન-ખી લાગેછે,” મી૦ ક્રીદલ બોલ્યો, “અત્યાર સુધી હું મી૦ તીખ્સને એક એવા પુરૂષ સ-મજતો હતો કે—”

“નહીં; નહીં,” મી૦ તીખ્સે જવાબ દીધો, “હું કંઈ બોલ્યો નથી.”

“જો મી૦ તીખ્સ,” મેયર બોલ્યો, “ઈઆ કોઈ ખીજો ગ્રહસ્થ આ મંડલીમાં કંઈ બોલવાની આદેસ્ત કરતો હોય તો તેને તેમ કરવાની જાલદીથી તક મલશે.”

તીખ્સ—હું સોગંદ લઈ કહું છું, કે હું કંઈ બોલ્યો નથી.

આ વખતે “ચુપ, ચુપ,” ના પોકાર ઉઠ્યા; અને મીંઠ કીદલે પાછું ખોલવા માંડ્યું;— શ્રદ્ધેયો, બાહારની કાંઈ પણ બાબત ધ્યાન ઉપર લીધા વગર મને મીંઠ જાણસ્તોતનું નામ આપવાની મોટી ખુશી ઉપજે છે કે તે એક—

“રાજ દુઆરનાર પુરૂષછે,” વેલેનતાદન ચુચવાયલા અવાજે બોલ્યો.

“કેમ હવેખી હુંજકે,” મીંઠ તીખસ ડોકું ઢુણાવતો અને ખુશીથી મલકાતો બોલ્યો.

“હું જાણુંચ એ અવાજ કોણનો છે ત્ત” મીંઠ કીદલ બોલ્યો. “એ સાદ પેલા” કનઝરવેતીવ પક્ષવાલા મીંઠ ‘આગિનરીગનો છે શું, એ તેનોજ સાદ છે.”

“શું?” મીંઠ આગિનરીગ ધણોજ તપી જઈ બોલ્યો.

“શું !” મીં કીદલ અણકરાથી બોલ્યો.

“એટલું જ બોલ, બસ એટલું જ બોલ
કે એહું છું,” મીં બ્રાહિન બોલ્યો.

મેઅર—મીં બ્રાહિનરીગ, આશા છે કે
આ ઠેકાણે સારી મલકાઈથી ચાલશે.

બ્રાહિનરીગ—એ શું બોલોમ? મારું જ
નામ શા ઉપરથી લેઓછે.

કીદલ—એ કાંઈ પેલેલીજ વખત એમ
નથી બન્યું કે “કનકરવેતીવ” પક્ષવાલાઓના
બાંકાં ડુકવાની મતલબથી મીં બ્રાહિનરીગ આ
વી મંડલીમાં આવ્યોછે; પણ એ હવે વધારે—

બ્રાહિનરીગ—જીવતી માફક સાચું કહું
છું કે મેં કદી પણ મારા હોત ઊઘાડ્યા નથી.
તો મેં ઊઘાડ્યાં હોય.—

“બસ બસ, આરદર, આરદર પ્રમુખ,
પ્રમુખ”ના બાપોકાર ઊઘ્યા, જેથી બ્રાહિ-
નરીગનું બોલવું કાંઈ સંભલાયું નહીં.”

મીં કીદલ—અહર્યો, જોકે ઘણીજ શરમ ભરેલી રીતે મને હરકત થાયછે તો પણ જેમ હું કહેવા જતો હતો તેમ મીં સ્તોનનું નામ તમે આગલ કહેવાને હું ઘણો જ ખુસી છું. મીં સ્તોન જેવો એક—”

વેલેનતાઇન એક સ્ત્રીનો અવાજ કાઢી વચમાં બોલી ઊઠ્યો. એક ગધે !—ના ના, એ નહીં જોઇએ એતો એક ખચરછે.

આ વખતે આખી મંડલી કચવાઇને બોલી “શરમ છે શરમ.” પેલો ઉમિદવાર મીં સ્તોન કાંઈ જવાબ આપવા ઊઠ્યો. મે-અર સાહેબે પુલીઝને બોલાવી. તે બોલ્યો “અમલદારો ! પેલી બેશરમ બુદ્ધિવાને જલ-દીથી બાહર કાઢો !” એ હુકમ સાંભળી કેટલાક સીપૅઇઓ જે બાજુએથી અવાજ આ-વ્યો હતો તે તરફ ગયા પણ તાંહાં જોય શું કે કોઈ પણ બુદ્ધી કે જીવાંન ઝોરત હતી નહી.

વેલેનતાઈને ઓરડાના એક બીજ ભાગ તરફ પોતાનો અવાજ નાખીઓ અને “હુસ” કરી બોલ્યો, એટલે પેલા અમલદારે દોડતા તે તરફ ગયા, અને રમતામાં જો કોઈ “ધલેકતર” ઉભેલા હતા તેમને આચકા માર્યા પણ તેઓ તે બાજુએ ગયા એટલે વલી કોઈ બુદ્ધીઆ લોકોની બીડની અંદર મોટે મોટે મશાકેરી કરતી હતી. તેણીના સાદ ઉપર વલી સીપાઈઓ દોડ્યા અને કોઈની સ્ત્રી પકડાઈ નહીં તેથી ઘણાજ ચીરડાઈ ગયા. વલી “હુસ” કરીને કોઈનો સાદ તેઓને બીજ ભાગ ઉપર સંભલાયો. દોડતા કે સંભલા સીપાઈઓ તે તરફ ગયા. વલી તેઓના આચકાથી કેટલાક લોક પુઠી પડ્યા અને અતીશય ગરબર થઈ રહી.

“બાહાર કાઢો એ બુદ્ધી ડાકણને” મે-અર ગુરુસામાં આવી બોલ્યો.

પ્રકરણ ૪ થું.

વેલેનતાઈનનાં પુત. મીટીંગવાલા ઓરડામાં
ઝપાઝપી અને લશ્કરની પધરામણી.

“કોણને કાઠીએ કોઈ કમમન હાથમ
નહી આવતુની!” એક ખંધો જખરો સીપાઈ
બોલ્યો. વલી કોઈ ખરખર હસ્યું; અને
આ વખતના હસવામાં તો આખી મંડલીએ
ભાગ લીધો. પેલા સીપાઈઓનાં ફોકટનાં દોર
ધામ અને પજાડથી લોકોમાં હસાહસ ચાલી
રહી. “રે નીચ જીવડ,” એમ્મર બોલ્યો,
“આ ઓરડામાંથી તારું કાલુ કેમ નહી કરતો”

“મને કોઈ છેરો ના!” વેલેનતાઈન
બોલ્યો, “મને કોઈ છેરો ના, એટલે હું
દપત પડીશ.” એ બોલતાંજ જાણે કોઈ બેસુધ

થઈ પડતું હોય તેની ક્રીક્રીઆરી સાંભલાઈ.
હવે તે સીપાઈઓની ખાતરી થઈ કે બસ
તે બુધીઆ બેસુધ થઈ એટલે તે જરૂર પકડા
વાની એ રીતે મુસતાફ થઈ તે તરફ ધસારે.
ક્રીક્રી પાણુ વલી ચાત બન્યા. આખરે મે-
અર બોલ્યો, “મરવા દેવો રાંડને; મરવા
દેવો,” ત્યારે સીપાઈઓ નાખુશ દીલે જતા
રહ્યા “અને પાછું શાંત થઈ ગયું.”

મી૦ ક્રીદલ—દુશમનની નીચ થુકતી—
(નહી, નહી ! અને મોટે હાસહસ) —હું પાછું
કહું છું ગ્રહરયો કે—

“તમે કોઈ મુરખા છો” વેલેનતાઈન,
કાંઈ ઓર તરેહનો માદ કાકો બોલ્યો. આ
સાંભલી વલી “હાએફ હાએફ, ખાંમેશ, ખાં-
મેશ”ના લોહિએ પોકાર ક્રીક્રી.

મેઅર—હવે જે કોઈ હરખત કરશે તેને
હું જરૂર પરેજ કરીશ.

વેલેનતાઈન—તારી તાકાત નહી, બુધા.

મેઝર—એ કોણ, એ કોણ બોલ્યું. હું તરત જાણવા માંગુ છું કે એ એવા કોણ છે કે ને આ રવેશ કરવાની—”

વેલેનતાઈન—હીંમત કરે છે.

મેઝર—હીંમત કરે છે, હા હીંમત કરે છે. કોઈ શખસ એ ચંડાલને દેખાડી આપશે તેને હું ૩૫૦ આપીશ. આ પહે “ધલે-કટરોએ” એકમેક તરફ તગોતગ જોયું અને સઘલા અજાયબીમાં ગીરકતાર થયા. મેઝર વલી ઉભો યયો, અને હવે આસતે સાદે બોલ્યો “અહસ્થો, ખચીત આ તદન શરમ ભરેલું છે. મારા આટલા અનુભવમાં આજના ખતાવ સાથે જરાબી સરખાવા જેવું કોઈ કાંલે કાંઈ બોલ્યું નથી. એ કોણ હશે !”

વેલેનતાઈન—જોનાઈન સપ્રાલ. તેવ-ણ પોતે છે.

મેચ્ચર—અગરજો, તે-પણ નહી, નહી,
મારી ખાતરી છે, મીઠ સપ્રાલ—.

જોનાધન—હું ખાતરીથી કહું છું. મે
કાંઈખી હરકત કીધી નથી. હું સોગંદ લઈ
કહું છું. જે કોઈ મારૂં નામ દેશે તે પોતે કોઈ
પીળતખોર છે. તે કાંઈ ગ્રહસ્થ જણાતો નથી;
અને હું એ તેના મોહોંપર કહું છું.

મેચ્ચર—અનમતાં મારી ખાતરી છે કે
એ કામ તમારું નથી. પણ હવે આશા છે કે
તમે લોકો આપણું કામ ચલાવા દેશો.

મીઠ કીદલ જે હજીર ખુરસી ઉપર
જ હતો તે પાછો બોલવા ઉઠ્યો.

કીદલ—આ તકે કોઈનું દીલ દુઆય
એવું હું બોલવા માંગતો નથી. પણ આટલું
તા બોલવા દેશો કે કોઈ રાખસની વર્તણૂકથી
મને ઘણી હેરત ઉપજે છે.

“મીં મેક્ષવેલની,” વેલેનતાઈન આ વખતે બરાબર મીં કીદેલના જેવા સાદ કાઠી બોલ્યો.

“શું મારું નામ?” એક ઠીંગણો શખ્સ બોલ્યો. “હું મારો બચાવ કરવાને તમે લોકો પાસેથી માગી લઉં છું. મીં કીદેલ મારું નામ બુલથી જણાવે છે. (સાબાસ) હું તેને તેનું બોલવું પાછું ખેંચવા કહું છું. (સાબાસ મેક્ષવેલ!) જે કાંઈ મારે કહેવું છે તે બેજ કહે હું.”

“તું એક ગવેડો છે, ખેંચાળ મુંગોમુંગો,” મેક્ષવેલની બરાબર પછવાડે અવાજ નાંખી વેલેનતાઈન બોલ્યો.

આ ઉપરથી મેક્ષવેલ અતીશય ઉસકે-રાઈ ગયો. તે ફફરતો ચતકતો પોતાની પછવાડે ઉભેલા એક શખ્સ તરફ ધસ્યો. તેની ઉપર તે ખરેખર શક લઈ ગયો. તે તેને બોલખતો હતો,

તેનું નામ એબ્રાહમ બુલ કરી હતું. તેણે તેને
ગરચીમાંથી પકડ્યો. પાસે ઉભેલા લોકોએ
ખુલ્લે ખુલ્લુ બહાર કીધું કે મીઠું બુલ તદ્દન
બેચુનાહ હતો, પણ તેણે તેમનું માન્યું નહીં.
અંતે સીપદએ તેને ઉંચકીને બહાર મો-
હલામાં મુકી આવ્યા.

હવે મેઅર સમજ્યો કે આથી કરીને
લોકો ઉપર સારી અસર થશે. તે બોલ્યો
કે આવા ફેજથી કોઈપણ શખ્સ ફરીથી હરકત
કરવાની હીમત કરશે નહીં. તેણે મીઠું કીદલને
આગલ બોલવાને હાથવડે ઘસારત કીધી,
એટલે તે ગ્રહસ્થ ફરીથી બોલવાને વાસતે
ઉભો થયો. તે બોલ્યો, “ગ્રહસ્થો, ન બોલી
શકાય એવી કોઈ શખ્સની—”

“બલેરની!” વેલનતાઈન બોલ્યો.

“ચુપ” મેઅરે ચીરડાઈને એટલા બો-

રથી પગ ચૂકાડ્યો કે આખો માંચરો ધુળ નીકળ્યો.

કીદલ—ઈંગલાંડની નજર, નહીં એટલુંજ નહીં પણ આખાં યુરોપની નજર—”

વેલેનતાઈન—એશીઆ, આફ્રીકા, અમેરીકાની નજર.

કીદલ—તમે ઊપર છે. અને હું કહેવાને શક્તિવાન છું કે કાંઈખી વધારે—

“હમવા જેવું,” વેલેનતાઈન એક પ્લમબર જે નજદીકમાં ઉભેલો હતો તેને સાદ કાઢી બોલ્યો.

મેઅર—તોબાહ બોદા ! આ કેવો હીનપસ્તી ભરેલો દેખાવ આપણામાં બનતો જોઈએ છીએ. હું પુછુછું કે કોઈ મને મલતા થશે ? (“અલબત્ત, અલબત્ત”ના મોટા પોકાર.) ત્યારે હું તમને મોટેથી, હીંમતથી, ભાર સુ-

કીને, અને વલી જોટલી મારામાં ચાલાકી છે તે સધલી ચાલાકીથી માંગી 'લજ્જિંછું' કે તેમ કરે. ("અમે કરશું, અમે કરશું!" "તોરી પક્ષવાલાઓ ધુલમાં રેલવો.")

એ રવેશે આટલા સુધી કામ ચાલવા પછી મેઅર સાહેબે મીં કીદેલને જણાવ્યું કે જો આવોજ મામલો ચાલુ રહેશે તો કામ હવે અટકાવાની ફરજ પડશે; અને મીં કીદેલને તેનું બોલવું વાજમી જણાયાથી લોકોના ભારે ગોઘાટની વચે પોતાના ભાષાનનું સેવટ નીચલા શબ્દમાં આણ્યું—“ગ્રહસ્થો, મારું બોલેલું સાંભળવાને ઇચ્છતા નથી તો હું ટુકમાં મારા મિત્ર મીં સ્તોનનું નામ તમો નજદીક મુકવાને માંગી લજ્જિં છું. એક કમીશનર તરીકે મીં સ્તોનની ખરોખરીઓ મૂલવો મુશ્કેલ છે.

એ મધુનો નીકલતાંતાર “લીયરલ *”
તોલી વાલાઓએ પોતાની ખુશાલી જણાવી;
અને તેમની વિરૂધની “તોરી” * પક્ષ વાલા-
ઓએ “હીસ હીસ” કરી મુકયું.

ત્યાર પછી મીં મેક આયરલીંગ કોઈ
મીં સ્લેખનું નામ આપવા ઉઠ્યો. મીં સ્લેખ
“તોરી” પક્ષવાલો હતો; પણ આયરલીંગ
જેવા સ્લેખ વિશે કાંઈ ખોલવા જતાં હતા તે
વોજ વેલનતાઈન ખોલ્યો, “હવે ચાલો આપ-
ણે એનો બદલો મેલવીએ, હવે આપણે કીનો
લેવો જોઈએ.”

“ગ્રહસ્થો.” મીં મેક આયરલીંગ
ખોલ્યો.

“જો તમો ખરા ધનસાન હોવોતા હવેથી

* ધંત્રેજી પારલામેન્ટ (રાજ્ય સભા) નાં
‘મે તડાં મહિલ’ એક છે.

કોઈપણ ચક્રોલ 'લીબરલ' ને બોલાવા દેવો ના!" વેલેનતાઈન બોલ્યો; એટલું સાંભલતાંજ "લીબરલ" તોલી વાલાઓએ મીઠા આચરણીંગ ઉપર પોતાનો ઉભરો ઉતાર્યો, કારણ કે તેઓ એવું સમજતા હતા કે તે મીટીંગમાં જે તોફાન મચ્યું હતું તે સંધ્યુ "તારી" વાલાઓએ કર્યું હતું.

"ગ્રહસ્થો—ગ્રહસ્થો—ગ્રહસ્થો!" મેઅર અચકી અચકી બોલ્યો, "હું તમને તાકીદ કરું કે માફ સાંભલો. હું તમને બજીયથ કહું છું કે હવે ચુપ રહે (આરદર, આરદર! પ્રમુખ, પ્રમુખ!) બોદા ખાતર દુન્યામાં એવું ના આશકારા થવા દો કે આ જેવાં સુધરેલાં વિદ્યા તેમજ કળા કલંશલવાલાં શેઠિરમાં હેલાં લોકો ઝનુની, બુબખ, મુખ્ખ, અને ઘેલાં છે. (સાખાશીના પોકાર.) શું હું કાંઈજ ખી-

સાદમાં ગણાતો નથી કે? (“સાંભલો ભાઈઓ સાંભલો” ના પોધર.) જો આ મીટીંગમાં જો હું પેહલી ખુરશી બપર બેઠો છું તેના દરજ્જાનો મોભો કોઈ ખી રવેશે બલવવાનો કસદ મેં કીધો ન હોત તો આજ પહે એ મંડલી હું બરખાસ્ત કરવામાં લાવતે. અગર હું હમણાં બરખાસ્ત કરું તો કોઈ પણ એવું ગુમાન લઈ જ્યા વગર રહે નહીં કે મેં અર લુચ્ચા-ઓના ફેસાદથી ખીહીને ચોકચો છમ્મા ગભરાવ્યો છે. ઇનસાફ, ફક્ત ઇનસાફની વોક ખાતર જો આપણે આગલ કામ ચલાવવા માંગીએ તો તેમાં હવેથી હરકટ થવી જોઈએ નહીં.

મેં અરના આ સુભાષિત બોલવાથી લોકોમાં તહરાશ બેઠો અને આખી મીટીંગમાં ચુપકીદી પંથરાઈ. મીં મેક આયરલીંગ પાછો ઉઠવો, અને બોલવો “હું આશા રાખું છું કે મારી વર્તણૂક સર્વેને પસંદ પડે એવી છે.”

“માત્ર “તોરી” પણ વાલાઓનેજ તે પસંદ છે !” વેલેનતાઈન બોલ્યો.

“અરે બોદા !” મેઅર હાથમાં હાથ ભિરવી ઘાંટો ટાંણી બોલ્યો—“હવે હું અચીત કહું છું કે જે કોઈ એક શબ્દ પાણુ વચમાં બોલશે તેને પુલીસના હાથમાં આપીશ.”

વેલેનતાઈને આ વખત આખે ઓરડે “હેં ! હેં ! હેં ! જવાદે” ના પોકાર નાખ્યા. તે સાંભલી મેઅર સાહેબના દીલમાં જાણે વિજલીનો આચક્રો આવ્યો હોય તેમ તે ચોંકીને બોલ્યો “એમજ છેની, લેવો ત્યારે અં મલદારો તમે તમારી ફરજ બજાવો.”

ફોકટમાં સીપાઈઓ ઓરડાની વચોવચમાં બદમાશોને પકડવાના હેતુથી આવી ઉભા. હસવાના મોટા અવાજો તો નીકળ્યા કીધા; અને જાંહાં જાંહાં તેઓ જઈ ઉભા રહે તાંહાં

તાંહાં તેમની ખીઠ પછવાડેથી તે નિકલે. તેઓ
 ખીચારા આણીગમથી પેલી ગમ દાર ધામ
 કરતા કંટાલી ગયા. તેઓ ઝેટલાતો થાકી
 ગયા કે તેઓનાં માંહ ઉપરથી પરસેવાના
 રેલા ટપકતા હતા. તેઓ પગ અક્ષાલતા, હાથ
 હાલવતા, મુક્રી ગુમાવતા, અને પોતાની પાસે
 જામિનાઓ તરફ ગુસ્સાની નજરથી જોતા હતા.
 થોડેક વારે પાછી હસાહસનો સોદ્ધાર ઉઠ્યો,
 અને મેઅર સાદિએ તેમને ફરીથી તાકીદ
 ફરી ઝેટલે વધી ખીચારા ઘેકકા મુકકી નયા
 હારમારમાં પડયા. આક્રિયત જીવપર આવી
 જઈને તેઓએ કોઈને પણ પકડી કાઢવાને
 ખુદલો હસાવ કર્યો; અને કોઈ મીંઠ લીમ
 નામનો એક આખરદાર પદરખાણાવાલો તેમ-
 ના ગુસ્સાના સપાટામાં આવી ગયો. તે ખી-
 ચારે સીપાઈઓ ને હાલા ધકેલામાં પડયા હતા

તેથી રમુજ મેલવતો. અને હસતો માલમ પડ્યો હતો. મીં લીમે પોતાનું નિરદોષપણું જણાવ્યું; પણ તે ફાકટ! બસ તેઓએ તેને હસતાં પકડ્યો હતો; અને તેટલાજ મુદ્દા ઉપરથી તેઓએ તેને દરવાજાની બાહાર ધસડી બધા જવાને તેની ઉપર નોંર વાપડ્યું.

જેવ્યાંજેથીમાં મીં લીમનાં કપરાંના ટુકડે ટુકડા થયા હતા. લીમ ચોરડા બાહાર ખુશીથી જતે પણ “લીબરલ” ટોલીવાલાઓએ તેમ કરવા દીધું નહીં. તેઓ તેની મદદે દોડ્યા; અને આગમાં તેણે રેડવા વેલેનતાઈને એક અવાજે “લીબરલોને બાહાર કાઢો” અને વધી બીજા સાથે “કનઝરવેતીવોને મારો લાત” કરી પોકાર મચાવ્યા; જોયી ત્યાં ફટા-ફટ મુકકી તેમજ લોકડી વગેરેના સપાટા ઝપે ઝપ ચાલવા લાગ્યા, અને થોડા વખતમાં ત્યાં

એક મોઢું રમખાન મચી રહ્યું. મેઅરતો
એક ઊંચી તેબલ ઉપર ચઢીને લોકોને વારવા
લાગો.

ગરીબ ખીચારા વેલેનતાઇનના અવાજ
ની હવે વધારે જરૂર રહી નહી. તેની મદદ
વગર #‘ધલેકટરો’એ ભારે સોહાર કરી મુકયો
હતો. તે હવે એક ઊંચા માચરા ઉપર ચઢી
ઊભો એટલા માટે કે લોકોની મારામારી તથા
કચરાકચરીમાંથી સહી સલામત રહે અને કે
તાંહાંથી સઘણો દેખાવ પોતાના જોવામાં લાવી
મનને રમુજ આપે. હવે પેહેલીજ વેલા તેને
જણાયું કે લોકો ફક્ત રાજદુવારી બાબદ ઉપર
જુદી જુદી ટોલીમાં વેહેંઆઇ જઇ પોતાનું
કામ તકરારન્દી હદમાં રાખવાને બદલે હાથો
હાથ ઝપાઝપી ઉપર આવી ગયા હતા. મુ-

* ચુટણી કરનારા.

કડીના જરબ કોઈ દુશ્મન ઉપર લગાવવાની
 મતલબથી ઉંચકાતા હતા એટલુંજ નહીં પણ
 પોતાના બચાવ ખાતર જાંહાં પડે તાંહાં અ-
 જમાવવામાં આવતા હતા. તેને ઘણી રમુજ મલે
 એવું એ જોયું કે એક જગા ઉપર કેટલાક દેશ-
 શીખોનો જમાવ થયો હતો. તેઓ ખીચારા પો-
 તાની મોટી દુમને લીધે એકેક સાથ જેમ બને
 તેમ સંકોચાઈને બેસા હતા. ખીજી ગમ લોટો
 ખુનપર આવી લડતા હતા. કોઈના નાકનું
 ઠેકંણું નહીં, તો કોઈની આંખ, તો કોઈના દાંત
 ગેપ હતા. કોઈની દલાડીના બાલ એક ગંમથી
 ઉખડી ગયલા તો કોઈનું મોંહ લોહીથી
 લાલ રંગેલું દેખાતું હતું. કોઈ ધુલમાં પડી
 પોતાનાં બચાવમાં જે કોઈ નજદાક આવતો
 તેને જોયા રાખેલા પગથી લાત લગાવતા હતા.
 કોઈ ખુનપર આવી સોહાર કરતા તો કોઈ રડા

પીત અને દુખના પોકાર મારતા. જેઓથી
 ઉઠાઈ નહીં શકાવું હતું તેઓ ગમડતા, લાત
 ફેંકતા, અને પડ્યા પડ્યા ખરાડ મારતા હતા.
 કેટલાક લોકો જેઓ બાહાર નીકળવાને શક્તિ-
 વાન થયા હતા તેઓ લશ્કરી મઠક તરફ
 દોડી ગયા, અને સનાવાલાઓને ખચર આપી.
 તાંદ્યાંથી તાખરતોખ ઘોડે સ્વારોની એક ટુકરી
 એક માણસ્વેત માથ ઉપલી તોફાનવાલી જગા
 ઉપર આવી લાગી. હવે પેલા હાલના દરવાજા
 મજબુત બંધ હતા. મોહલા તોફાનીઓ
 તેમજ બાહરના લોકોને સુજ પડે નહીં કે તે
 કેમ ઊંઘાડવા. મીઠા આલદરેદ જે પેલા માણ-
 સ્વેતનું નામ હતું તેણે બાદશાહના નામમાં
 દરવાજા ભાંજવાને હુકમ આપ્યો. તેણે લશ્કર-
 ને અંદર દાખલ થવા કહ્યું; પણ મીઠા કોપ-
 લન્દ જે પેલી ટુકરીનો વડો હતા તેને એક

ધરમાં લશ્કર લઈ જવાનું ઠીક લાગું નહીં તેથી તે પોતે પોતાની સાથ ત્રણ સૌપાઈઓને લઈ અંદર ગયો. દરવાજા આગલ જે લોકો ઊભા હતા તે શીવાએ કોઈની નજર તેમની ઉપર પડી નહીં. તોફાનીઆઓની નજર પોતાના ખ્યાવમાં પોતાના હરીફો ઉપર એકાસીથી રાખેલી હતી. પેલા મરદારે રંનમીગડું કુકવાને હુકમ કીધો કે જેના અવાજથી લોકો ઉપર જોઈતી અસર થઈ.

“છોડો, તમારી બંદૂક છોડો સૌપાઈઓ,” આલદરેદ માજીસ્ત્રેત બોલ્યો.

પેલા ખહાદુર અમલદારને હમવું આબું અને તેના હાથ હેઠલના સૌપાઈઓ પણ અકેક તરફ આંખના પલકારા મારી પેલા આકરા માજીસ્ત્રેતની હસી કરતા હતા.

“અરે બોદા,” માજીસ્ત્રેત બોલ્યો,

“કેમ સીપાઇઓ તમે સાથી ખીલેછો ? બાદ-
શાહનાં નામમાં હું તમને ફરીથી હુકમ કરું છું
કે આ બલવાખોરોને ઠાર કરો !”

કોપલેન્દે પોતા ઉપર દરેકની નજર
પડેલી જ્યારે જોઈ ત્યારે તેણે પોતાની ચક-
ચકાત સમશીર ધમકી દેખાડવાને સારૂ હવામાં
ફેરવી અને પછી દરવાજા તરફ તેની આંખો
કરી લાંકોને બાહ્ય નિકલવા ચેતાવ્યું; જોયી
લોકો સેતાખીથી તે જગ્યા છોડી ગયા અને
પાંચ મીનીતમાં ચોરડો તમામ ખાલી થઈ
ગયો.

તમામ ફેસાદ ખલાસ થયા પછી એક
લશકરી દરબાર ભરવામાં આવી કે જાંહાં પેલી
લશકરી ટુકરીના જમાદાર કોપલેન્દની તપાસ
આવી. તેની સામે પેલા આકરા સ્વભાવના
આલદરેદે વાંક માંખેત કરવાને કાંઈ કરવામાં

બાકી રાખ્યું નહી, પણ કોરતે તે જમાદારની
તરફેનમાં એવો ચુકાદો કર્યો કે બલવાખોરો
ઊપર વધારે આપતા ઉપાય લેવાની કાંઈ ગરજ
હતી નહી. એ પછી દરબાર બરબારત થઈ.
કેવા વેલેનતાઈનના પ્રતાપ ! (સાંધણ.)

પ્રકરણ ૫ મું.

માવતરની કાલજી—શુધ્ધી જોડેન કાકાનો ગ-
ભરાત—એક કન્યાની દામાનને દાગ.

પેહેલે સપાટે લોકોમાં જાહેર દેખાવ કેવો
અચરકારક અને કૃતહર્મદ નીકળ્યો તે જાણી
વેલેનતાઈનને અતિશય હરખ ઊપજ્યો. તે
ધર ગયો અને તાંહાં પેલા હાલમાંહિલા
સીપાઈઓની ધરપકડ તથા લોકોની દોરાદોર
મજા ડુમના આજ્ઞા કરવા લાગો જેથી તેની

માવતર ચોંકી અંનં તેના દીલમાં આવેલુ છે
 એવું મમજી. તેણીની પોતાના પેદર આગલ
 ગઈ અને રડતી રડતી તેને જાણાવ્યું કે.
 વેલેનતાઈને જાણાંછે તાંહાં ધતુરે આધાં છે,
 જોહાન કાકાએ તેને થાંડી પાડી વેલેનતાઈન
 ને પોતાની નજીક આજાવ્યો, અને ધમકા-
 વીને પુછ્યું કે આ મર્વે ફેમાદની મતલબ શું ?

“કીઆ ફેમાદ કાકાજી ?” વેલેનતાઈન
 બોલ્યો.

“કીઆ ફેમાદ !” જોહાન કાકા બોલ્યો,
 “કાં એ બધું; એ બધી તારી આજ ! એજનો ?”

“કેઈ આજ ?” વેલેનતાઈન થાંડે કહ્યો
 બોલ્યો.

“કેઈ આજ ?” જોહાને કહ્યું, “કેમ
 શું કાંઈ દેવાનો થયો છે કે ?”

“દેવાનો શાનો ?” વેલેનતાઈન બોલ્યો.

“કોણ કહે છે કે હું દેવાનો છું. આપણે તો કાંઈ જાણતા નથી.”

“તું તો કાંઈ જાણતો નથી ?” ભેદાન બોલ્યો, “આ શું, તારી માવતર શું કહે છે. ઘરમાં સોણર ને પોકાર શાનો કરી મુકે છે ? ધો-આન રાખજો ફરી એવું કરીને તણીને દુખ લગાડશે તો ‘મેદ હાડિમમાં’ નખાવીશ. કમ-જખતી આવીછે કે ? તું આખો જાડો ગઈ કાલે કાંઈ કહરાયો હતો ? શું કામમાં ચેકાયો હતો ?”

“હું તો મીતીંગમાં ગયો હતો.”

“મીતીંગમાં ? કાં, મીતીંગમાં શું કામ હતું ?

“તણી કાકાજી, એટલા ગુસ્સે ના યાવો. હું તમને સંઘવું ‘ખરેખર’ કહી દઈશ.”

“ગુસ્સો કરે ! ગુસ્સો શાને માટે ?”

જોડિન બોલ્યો, “કેહની. હું શું કહેવા માંગેછે.”

આ તકે વેલેનતાઈને પોતાનો આગતી દીવસનો હેવાલ વિગતવાર તમામ કહી માંભ-લાવ્યો. જે માંભત્તી વખત જોહન કાકા કલેજી ધરીને હસતા હતા; અને જ્યારે ખમાતું ન હતું ત્યારે “બસ બસ” કરી બોલતા હતા. પણ વેલેનતાઈન કાંઈ અચકતો નહીં. હસતાં હસતાં જ્યારે જોહન કાકા ધણુજ થાકી ગયા ત્યારે બોલ્યો “બસ કર? ઝમાનને ખામોશી આપ, નાનકરા લુચ્ચા! બસ કર હવે. આ કેવું તેં લુચ્ચાઈનું કામ કીધુંછે? શું તને એવું કામ કરતાં જરા આચકો નહીં લાગો? જન નીકલ અછીથી, અને ખખરદાર જો ફરીથી એમ કીધુંચ તેા?”

કાકાનો હુકમ સાંભલી વેલેનતાઈન ચોર-

ડાળી બહાર નીકળ્યો. નીકળ્યો ખરો પણ
 તે માત્ર ખીચારી હાણીને રાંધણીમાં તોળા
 પડ્યા. રાંધણીમાં તે પગ શું મુકે કે એક
 ચૂર માથાનાં નાનકડાં આલકનાં એક જુની
 પેટીમાંથી જરખેજર રડવાનો પોકાર નીકળવા
 માંડ્યો. ખીચારી હાણી તો ડંગ થઈ જોયાજ
 કરે, અને વેલેનતાઈન તેણીને હિલોટા દંમ
 કરે એટલે તે ખીચારી આકરી ગાભરી પેટી
 ખોલે; અંદર નહીં તો નીચે હથે; નહીં તો
 પેટી પછવાડે હથે; જોય જોય ને નીરાશ.
 એક ગમ જાય કે ખીજી ગમથી અવાજ ની-
 કલે; તે જોઈ તે ગભરાઈ અને રાંધણીમાંથી
 બહાર નીકળી પડી; કારણ તે મુમજી કે બબર-
 ચીખાણામાં કાંઈ ભુતનો ચારોલો.

નીચે એ રવેશે હાણીનો ગભરાત
 મર્યા રહ્યો હતો ત્યારે વેલેનતાઈનની મા

તેણીના આપ સાથ વેલેનતાઈનને કોઢે મોકલી
 દેવાને કાંઈ મનસુખો ચલાવતી હતી. તેઓએ
 તેને મીઠું ચુદમેન નામના એક મીઠાને ધર
 લાંડનમાં મોકલવાનો હુકમ કર્યો, અને મુસાફરી
 નો બધા તકવારી કાઢી. વેલેનતાઈનને એ વાત
 જાણાવી. તે માંભડી તે અતીશય ખુશ થયો.

ખીજે દહાડે વેલેનતાઈન અને મીસીસ
 વોક્સ કપડાં પેક કરવામાં રોકાયે જવારે જો-
 હન કાકા મીઠું ચુદમેન ઉપર પત્ર લખવા બેઠો.
 તે રાત્રે વેલેનતાઈનને ઉંઘ આવી નહીં; તેનું
 બધું ધીઆન મુસાફરી અને તેની મજાહ ઉપર
 લાગેલું હતું. આમલદમાં ૪ વાગેતે ઉઠ્યો.
 ઉપરવાના વખતને દોહાડ કલાક આકી રહ્યો.
 જોહન કાકા વેલેનતાઈનને જોવા આવ્યો તેનો
 એવો વિચાર હતો કે જો વેલેનતાઈનની તબી
 અત મુસાફરીને કાયક હોય તોજ તેને મોક-

લવો નહીં તો હાલતુરતો મોકુફ રાખવું. નામતો તમ્યાર થયો. વેલેનતાઈનને કે મીમીમ વાક્ષને કાંઈ ખાવા ગમ્યું નહીં. ગાડીનો વખત થયો. વેલેનતાઈન પોતાની માવતરને બિટી કાકા સાથે બહાર નીકળ્યો. મીસીસ વાક્ષ કોઈ જાણે નહીં તેમ કપડાં અને તોપી પેહેરી એક ગલીને નાંકે હિમી કે જાંહાંચી ગાડી પસાર થવાની હતી.

“ચાલો, જલની એસો !” ગાડી હાંકનાર બોલ્યો. “માઈમન ઘોડાની નાલ બરાબર તપાસીછે કે ?”

“બરાબર છે, સાહેબ,” માઈમન નાલ ફરીથી તપાસતો બોલ્યો. આ વખતે ગાડીમાં માત્ર બેસતો હતો.

“ચાલો, મારો કુદરો, એસો ગ્રહરથો !” ગાડીવાન બોલ્યો. વેલેનતાઈન પોતાના કાકાની

મરજીથી ગાડીની અંદર અસખર કોચખાસની
પછવાડે પીઠ કરી બેઠો.

“મેરખાની કરી મારી દીકરીને સંભા-
લતો” એક ઘરડી સ્ત્રી બોલી.

“કાંઈ ફીકર નહી,” ગાડીવાન બોલ્યો
“કોઈને કાંઈ અલવાર આવનાર નથી.”

“સુકરાનાં,” ઘરડી સ્ત્રી બોલી “જા
દીકરી, બોદા તારો નેગેહખાન થતો. જતનથી
જતાંવાર કાગલ લખતો.”

“સંભાલતો !” ગાડી હાંકનાર બોલ્યો.
“ઉછીત, ઉછીત ચાલ થોડા !” થોડા-
એ ચાલતી પકડી. પેલા ઘરડી સ્ત્રી પોતાની
દીકરીને જતાં જોઈ જરબેજર રડી. જોહન
કાકા પણ વેલેનતાઇનને વાસ્તે આંખમાં પાણી
લાવ્યો.

“જગા નથી બાઈ જગા નથી !” ગાડી
વાન મીમીસ વાક્ષને એક ગલીને નાકે ઉમેલી

જોઈ બેઠયો. એ જોલ માંભલતાં વેલેનતા-
 ધનનાં ધ્યાન તથા નજર તેણીની તરફ ગયાં.
 તેણે તેણીને સલામ કીધી, જેના જવાબમાં
 તેણીએ પોતાનાં આંગણાં ઉપર બેસી લીધા.

ખીચારા વેલેનતાધનનું હૃદયું ભરાઈ
 આવ્યું તેથી ગાડીમાં પેદેલો કલાકતો વગર
 ખબરે ગયો. પણ ફેલેકવારે તેને તક મળી.
 ધોડા બદલવાનું ડેકાણું આવ્યું. ગાડી ઉભી
 રહી. તુલર કોચમેન નીચે ઉતર્યો. તેને જોઈ
 પાસેનજરે પણ નીચે ઉતર્યા. આપણે વેલે-
 નતાધનની ઉતર્યો. રસતા ઉપર એક હોતેલ
 હતું ત્યાં જરા ફરેશ થવા સુધ્ધા ગયા. એ આર
 મીનોટમાં પાછા ફર્યા. વેલેનતાધનને હવે પોતા-
 નાં કામ માટે ઉલત આવી. “ઉવીત ઉવીત,”
 કોચમેન તુલર બેઠયો. ધોડા ચાલવા લાગ્યા.

“સખર, સખર, હો!” દુરથી એક અ-
 વાજ આવતો હોય તેમ વેલેનતાધન બેઠયો.

“અરે કોઈ પછવાડે રહી ગયું છે, તુલર”
એક પાસેનજર અહરથ બોલ્યો.

“ એક જન દોડો તો ” તુલર બોલ્યો,
“ ઠીક છે, ચાલ ધોડા. એથી તે શીખશે કે
વખતસર હંમેશા ખરાબર હાજર કેમ રહેવું.
એ રવેશ જો દરેક ઉતારને વાસતે હું ખાતી
રહીશ તો મુસાફરી પુરી કરતાં પખવાડ્યું
થઈ જાય.”

“અરે, મખર, મખર, મખર!” વેલેન-
તાઇન કોઈ હાંફતાં માણસનો અવાજ કાઢી
બોલ્યો.

એક ડુંગર ઉપર ચઢ્યા પછી તુલર લ-
ગામ ખેંચી પાછો ફરી કોણ છે તે જોવા
લાગો પણ કોઈ નજરે પડ્યું નહીં,

“ કાંઈ છે તે ” તુલરે પુછ્યું.

“ખાહીમાં!” વેલેનતાઇન પોતાનો અ-
વાજ પછવાડે નાખી બોલ્યો.

“ખાહીમાં?” તુલર બોલ્યો, “તોખાહ પણ કાંહાં?”

“પેલા,” વેસેનનાઈન બોલ્યો.

“રે, રે!” એક પાસેનજર ને પાદરી હતો તે બોલ્યો. “ખીઆરે શખ્સ થાકી જવા ને લીધે ખાહીમાં પડ્યો હશે. રે બલા ગાડીવાન, એ કેવું ખોટું છે, જરા ગાડી ઉભીતો રાખ.” કાંઈ અકસમાત બનશે એવી ધાસતીયી તુલર તે પેસેનજરને ખાહીમાંથી બાહાર કાઢવા હેઠલ ઉતર્યો; પણ ભેડે તે કાંઈ સેંકડો કુત કુંગરા નીચે ઉતર્યો પણ કોઈની કાંઈ નિશાન માલમ પડી નહી. યાકીને હાંફતો હાંફતો પાછો ઉપર આવ્યો અને પુછ્યું કે “તે શખ્સને કોઈએ દીઠોછે.”

“આપણે તો ખા એક છોકરાને ઝાડી આલંગી આવતાં દીઠોછે.” એકઉતારે બોલ્યો. તુલરે પાસેનજર જુક કાઢી, ઉતારે ગણ્યાં.

બધા બરાબર હતા. તે પાછો બાકી ઉપર ચઢ્યો. તેના મનમાં એવો વિચાર હતો કે કોઈ ઝાડીમાં ભરાઈ ખેડેલો રાખ્સ એવા અવાજ કાઢી ચેરાં કાઢતો હતો.

“ઉઠીત, ઉઠીત,” બોલતાં તુલરે ધોડા ને ઘીમકી લગાવી. તેઓ ચોકયા અને છલંગ મારવા લાગ્યા. પાટો હુકમાંથી નીકળી ગયો; જો બરાબર કરવા તુલર હેઠલ ઉતર્યો. બરાબર કીધા પછી પાછો ચઢ્યો; પણ કોચબાકી ઉપર તે બેસે શું કે વેલેનતાઈને એક હડખાં કુતરાંના જેવા સાદ કોચબાકીની તલેથી આવતો હોય તેમ કાઢ્યો. તાબરતોબ છુમ પાડતોજ કાલા પોષાકવાલો પાદરી હેઠલ ઉતરી પડ્યો, અને બોલ્યો “રે બોદા એ કેવું બોદું! કેવું ભય ભરેલું! તમે મને કહ્યું કેમ નહીં કે મારા પગની નીચે એક કુતરો બાંધ્યો છે.”

“મને પણ કોઈએ કહ્યું નહીં,” તુલર બોલ્યો, “હું શું જાણું, ચાલો અ.વા અ.પગુ એને બાહાર કાઢીએ.”

“ નહી. નહી, નહી, કદી નહી, તું થું
હડખું લગાડવા માંગેય કે ? ” પાદરી બોલ્યો.
“ મને પ્રથમ નીચે ઉતરવા દે અને પછી કાઢ.”

“ એસો ત્યારે ” તુલર બોલ્યો “ તમારો
પગ મજબુત બાંધ ઉપર મુકી રાખો. આપણે
પછી એની ખબર લેશું.” એટલું કહી તેણે
પાછી ઘોડાને લગામ કીધી એટલે તેઓ કુલ
ગેલપ ચાલવા લાગ્યા.

પેલા ગ્રહસ્થે તુલર સાથે વાત ચલાવી
તેમાં તેણે લંદન શહેરમાં તેના એક મીત્રના
ઘરની નજદીક એક હડખા કુતરાને બીધે કેટ
લાક લોકોને મેણિત ખમવું પડ્યું તે વીશે
જણાવ્યું. વાતનાં દરમ્યાનમાં પેલેનતાઈને
કુતરાના ધુરવાના જોવા એમાંથી તો સાદ કાઢ્યો
જેથી પેલા ગ્રહસ્થ અને તુલર બંધે ચોંક્યા
અને કોચખાસ ઉપરથી હવામાં ઉચે પગ ધરયા
અને પછવાડેના ઉતાડ્યોના ખોલામાં માથાં
નાખ્યા.

તુલર ફફરી ચઢકી ધોડા ઉભા રાખવા લેહલ ઉતરવા જતો હતો; પણ એટલામાં તેમની નજર દુર રમતા ઉપર ખીજન નવા ધોડા બદલવા તમચ્ચાર રહેલા હતા તે ઉપર પડી; તેથી તેણે ગાડી ઉભી રાખી નહી. તે બોલ્યો “જરા સખર કરો પેલા સ્તેષન આગલ આપણે ઉભા રહીશું અને એ કુતરાના ધણીની ખખર લેશું. તેને એવો સવાડ દેખાડશું કે તે જનમ મુધા ઈઆદ કરતો રહેશે.

“અરે કોચમેન, રે કોચમેન મારી તો પી ઉડી ગઈ!” વેલેનતાઇન ગાડીની પછવાડે અવાજ નાખી બોલ્યો.

“મારું થયું” તુલર ફફરીને બોલ્યો,
“તે લાવવા તમેજ દોડાઉ છું, શીકર નહી.”

ધોડા બદલવાનું મઠક આવ્યું. તુલર નીચે ઉતર્યો. પેલા ગ્રહસ્થ પણ ઉતરતો હતો.

એટલામાં વલી કુતરાના ધુરકવાનો અવાજ
નીકલ્યો અને હવે જુઓ કે તે ખાચારો ગ-
ભરાઈને એક ઘરડા ઘોડાવાલાની ઉપર જઈ
પડ્યો જેથી બંધે અફલાઈ જમીન ઉપર પડ્યા.

“કેમ સેઠ ઉતરતાંબી આવડેમ કે નહીં?”

ઘોડાવાલો ઉભો થઈ બોલ્યો.

“માફ માંગુ છું ભાઈ,” અહરથે જવાબ
દીધો.

“ચાલો, આવો હવે પેલા સેતાનને બા-
હાર કાઢીએ અને નોંધએ કે એ કોણ છે.”
દુલર બોલ્યો, “ચાલ જીમ, જરા મદદ લાગ.”

જીમ તેની નજદીક ગયો. કુતરો તો
અતિશય ધુરકવા લાગો. પેલો અહસ્થ જીમને
અંભાલ રાખ્યા ચેતાવતો બોલ્યો “ખમર-
દાર કુતરો દાણ ભરશે.”

“હુરી જરા આવતો !” જીમ બોલ્યો,
“તને કુતરાનો ભા નથી લાગતો.”

હેરી આવ્યો; સેમ આવ્યો; પછી બાબ
અને બીજા; પણ કુતરો કોં નજરે પડ્યો નહીં;
અને ગુરકવાનું જોશખંધ ચાલું રહ્યું તેથી
કોઈએ પણ તે ખરાબ જનવરને બાહાર
ખેંચી કાઢવા બાકમાં હાથ ધાલવાની હિમત
કાઢી નહીં. બાબ, તેટલા માટે તામ લુહારને
ખોલાવા ગયો. તે લુહારને વાસ્તે એવું કહેછે
કે તે હડખા કુતરાથી જરા પણ બીહીતો ન
હતો. એ વલુ મીનીટમાં તામ લુહાર હાથમાં
લાલ તપાવેલી લાંબી ગચ્ડ લઈને આવ્યો.

“અરે રે!” પેલા ગ્રહસ્થ કમકમીને
બોલ્યો, “બીચારાં પશુ તરફ એટલા ઘાટકી
ના થાઓ.”

“ત્યારે શું આખો દહાડો અહીંજ
ખોતી રહું કે?” તુલર બોલ્યો. “કોઈબી
રીતે એને બાહાર કાઢવો જોઈએ.”

એ ઉપરથી લુહારે સહીએ આણીગમ પેલી ગમ ખુણેખરેલે ભોક્યો; અને દર ભોકવે કુતરાના રડવાનો અવાજ દયા ઉપજાવે એવી રીતે નીકળ્યો.

“હું તમને કહું એ કેવો કુતરો છે,” તામ લુહાર બોલ્યો, “એતો હડખો કુતરો છે.”

“તે તો અમને પણ ખબર છે,” પેલા ગ્રહસ્થ એક ગાડી ખાલી હતી તે ઉપર ખીલીકનો માર્યો ચઢી જઈ બોલ્યો.

“એ બુલ તેરીઅર જાતનો છે,” લુહાર બોલ્યો, “એના ભાગ્ય ઉપરથી મને લાગે છે. એ કુતરો હડખો થાય તો ઘણું ખરાબ.”

“ત્યારે એ પીડાતું શું કરીએ,” લુહારે પુછ્યું.

“ગોલીયી મારો, ગોલીયી,” પેલા ગ્રહસ્થ ગાડીમાં સંભાલથી ભરાઈ બેસી બોલ્યો.

“ મારી પામ એક પીસતોલ છે” લુહર
જોડ્યો. “જા બાબ, તે લઈ આવ. તે દુકાનમાં
ભઠીને માંથે અભરાઈ ઉપર છે.”

“ પીસતોલ લાવ્યો, ઠીક ત્યારે,” તુલર
બાબને લાવતાં જોઈ જોડ્યો. “ થોડા વખતમાં
એનો આંકો આવવાનો હવે.”

“ એ ભરેલી છે કે ?” તામને પીસ-
તોલ લાવી આપતાં પુછ્યું.

“ સંભાલજો ગોલી નીચે ઉતારજો ?”
તુલર જોડ્યો.

“ ઠીક” તામ જોડ્યો.

પીસતોલ છુટી થોડા ચોંક્યા. તોફાન
મચી રહ્યું, પણ કોઈને કંઈ નુકસાન થયું
નહી. ધુમાડો નરમ પડે નહી એટલામાં વેલ-
નતાઈને પાછો ધીમે નરમ પડતો ફુટારાના
રડવાનો સાદ પેટીમાં નાખ્યો જેથી બધાની
આંતરી થઈ કે બીચારું જનાર માર્યું ગયું.

“જનાવરે ખાણુ છોડ્યો,” તામ લુહાર
પેટીમાં જનાવરનાં મુરદમમાં સલીઓ બાકી
બોલ્યો.

“જોઈએ તો ખરા એ સેતાન કેવાછે.”

ગુલર બોલ્યો.

કાલા પોષાકવાલો મહસ્થ એકદમ ગાડી
માંથી બાહાર કુતી પડ્યો, અને જો કોઈ
તાંહાં હાજર હતા તેઓ પાસે ગયા, તામ
મુરદ હાથ ધાલી બાહાર કાઢ્યું પણ તેતો
કોઈનો મારેલો સમયો હતો.

“એ કાંઈ ખુબ તેરીઆર નથી,”

બાબ બોલ્યો.

“તમારી એ બાબે આતરી છે કે ?”

ગુલર બોલ્યો.

“હા, અને હું તમને હમણાં તે શોધી
આપું છું,” તામ બોલ્યો. તે લોકોનો સા-
મન ખીસાડવા જતો હતો.

“ના, ના!” વુલર બોલ્યો, “એટલાં વાસતે હું જોતી થનાર નથી. એક કલાકનો મોડું થઈ ચુકું. ચાલો શ્રદ્ધાસ્થો બેઝો જાઓ!” તામ અને તેના સાથીઓ જોઈને નામ કાઢવાને ખંતી હતા તેઓએ વુલરને આગ્રહ કીધો તેથી તેણે તેમને ખોલ કરવાની રજા આપી, સઘલો સામન ખસાડી ખુબ તલાસ કીધ. પણ નાશોપાસી શીવાએ કાંઈ તેઓએ દીઠું નહીં. એ રવેશનો ખતાવ જોઈ સઘલાઓ ખી-હીધા અને અજબ થયા કે એ શું સમતકાર હશે. તેઓ સઘલા સ્થાન થઈને એક ખીજનાં મોઢાં તરફ તગોતગ જોવા લાગ્યા. ફરી ફરીથી સામન બાકમાંથી કાઢી બારીકાથી જોય અને ગભરાતમાં પડે.

“શું અંદર કાંઈ નથી?” વુલર બોલ્યો

“કાંઈખી નથી, આવીને જુઓ.”

કુતરે બાક તેમજ મામન બોલીને
 ખારીકીથી તપામ કીધી. પેલા પાદરીએ જોયું.
 બાપે જોયું. ખીલે જોયું. હેરીએ જોયું. અને
 બધાએ વારાફરતી જોયું પણ કાંઈ માર
 કાઢ્યો નહીં.

“અન્યથા ચમત્કાર જણાયછે,” દુલર
 બોલ્યો.

“હું સોગંદ લઈ કહું છું કે બાકમાંથી-
 જ અવાજ આવતો હતો,” પેલા ગરહસ્થે કહ્યું.

“મેં મારી નજરે જોયો,” બાપ
 બોલ્યો. તેની તરફ મને જોવાખી ગમ્યું નહીં.

“કુતરે અહીં હતો એ વાતમાં તો જ
 રાપણ મંદેહ નથી.” પેલા ગ્રહસ્થ બોલ્યો.
 “પણ હવે સવાલ એ છે કે તે ગયો કાંહાં?”

“હું પેન આન્દોની સરત મારું છું,
 તામ, તે તારી પીસતોનથી ઉડી ગયોછે,”
 હેરી બોલ્યો.

“હિંગી મુકયો? અરે મુર્ખ તે કેમ
ભને!” તામ બોલ્યો.

“કાં નહી, કુતરો એમાં હતો કેમ્પી?”
હિંગી બોલ્યો. “જોના તે નથી અહીં; નથી
પેલીગમ; નથી કેડે, ત્યારે તે ગયો કાંહાં!
બાંદુકનાં મોઢાંને રસ્તે ઉડી નહી ગયો તો
કાંહાં ગયો.”

મધજાઓ અજાણ થયા. તુલરે મામન
પાછો તેમ્પી જગા ઉપર મુકયો. ઘોડાવાલાઓ
તમામ યાકીને કંતાડી ગયા હતા તેથી તેમ-
નામાં જરા હુશીઆરી આણવા માટે પેલા
બ્રહ્મચરે કાંઈક પછલા કાઢી આપ્યા એટલે
બીરનો પાટલો તાંહાં આવી લાગો.

વેલેનતાઇન પોતાનાં કામની કૃતેહ જોઇ
અતિમય મત્રકાતો હતો. રખેને ઉંગાડો પડી
જાય એવી ધાસ્તીથી તેણે જરાવાર ઢાલ નાખી.

તુલરને તો પેલા મોજેજનથી એટલી ચોંક
લાગી હતી કે તેનું ઘીન તાપથી બરાબું.

વેલેનતાઈને પાછો તાજો થયો ત્યારે પો
તાનું કામ ચલાવા લાગો. તેણે એક રડતાં
બાલકનો શ્વાદ કાઢ્યો. તે એટલો તો હુબેહુબ
બાલકના રડવાને મજતો હતો કે સમજાવ્યો
હેરત પામ્યા કારણ કે ગાડીમાં કોઈ બચ્ચું
હતું નહીં.

“બાઈ આ બચ્ચાંને જરા મુગું રાખશે
તો મહેરબાની થશે,” તુલર બોલ્યો.

વેલેનતાઈને રડવાનું ચાલું રાખ્યું. તે
એટલું જોરમાં હતું કે તુલર કંતાલી બોલ્યો,
“તમે તમારાં છોકરાંને એ રીતે રડાવશો તો
આગલ આપણાથી જવાશે કેમ. મારા પોઝ
ચોકેછે. તેમની લગામ હાથમાં રહેતી નથી.
તોબાહ, એ રીતે મને કંતાલો મજતો જશે તો
માયું ચરી આવે એમાં નવાઈ શી,”

“અલખતાં એ ઘણુંજ કંતાલા ભરેલું છે,” પેલો પ્રહસ્ય બોલ્યો.

“જોવાની કેવા કંતાલા, એ રવેશે તો માણસ જલદી પેલું થઈ જાય!” તુલર બોલ્યો.

“પણ હું શું કરું” વેલનતામને એક ઓરતનો સાદ કાઢી કહ્યું, “મુંગું રાખુ છું પણ તે મુંગું રહેતું નથી. એમાં હું શું કરું ચાલ નાખીદઉં મુઆને.” એટલું કહી તેણે એક જખરી તીક્ષણ કીકીઆરી પાડી અને બોલ્યો, “બાલક રે બાલક, બાલક મુવુંરે !” તુલરે તરતજ ગાડી ઉભી રાખી, અને લગભ તેની પાસે બાલક ઉપર બેઠેલા ગરહસ્થના હાથમાં આપી પેલાં બચાંની માએને તે તરફ ધાટકી રહેવાને લીધે થપકો આપવા હેઠલ ઉતર્યો.

“કેમ કંઈ પડી ગયું કે. કોયમેન?”
એક ગરહસ્થે પુછ્યું.

“કંઈ પડી ગયું? તુલર ગુસામાં બો-
લ્યો, “કાંઈ છે પેલું બાલક?”

“કયું બાલક?” એક જણે પુછ્યું.

“જે પેલી આરતે હમણાં રસતા ઉપર
ફંકી દીધું તે!” તુલરે કહ્યું.

“અમારે યાંહાં તો કોઈ બાલક હતું નહી,”
એક ખીજો શખ્સ બોલ્યો. તેના કહેવાને સ-
ધલાઓએ એક અવાજે ગવાહી પુરી.

“શું” તુલર બોલ્યો, “તમે શું એવું
કહેવા માંગોછો કે—તમે શું મને એવું સમ-
જાવા માંગોછો કે તમારી પાસ એક બાલક
હતું નહી. શું જે બાલક લગભગ એક કલાક
થયો રડી રડી મારું માથું ખાઈ ગયું—જે
બાલકની કોકીઆરીયી મારા ઘોડા અતિશય
ચોકતા હતા અને ઘોડાને ખેંચતાં હું પાણી

ઉતાર થઈ ગયો—તે બાલકને એકદમ ગુમ કરી નાખ્યું ?”

“હું તમને કહું છું, કોચમેન,” એક વીજો ગ્રહરથ બોલ્યો, “કે અહીં કોઈ પણ બાલક હતું નહીં.”

“તો બાહ, એ કેમ બને !” તુલર માથું ગવડતો અને જમનો હાથ હવામાં ફેંકતો બોલ્યો, “જ્યાં છે ત્યાં કોઈ ભુત પેવસ થયેલો છે. તે કોઈ અંદરનો ઇચ્છા બાહરનો પાસેનજર છે. કોઈ દીવસ એવો ઉતાર મળ્યો હતો નહીં.” એટલું બોલતાં તે કોચબાક્ષ ઉપર ચઢ્યો અને પોતાની એપડી કાઢી ઉતાર-ઓમાં એવો કોણ ચઢલ હતો તે જાણવા તેમના નામ વાંચવા લાગો; જ્યારે સઘળા ઉતારઓ તેમજ વેલેનતાઇન અકેક સાથે વાત ચીતમાં ગુતાયા. તેઓ હિરત પામતા દાંતમાં આંગણાં પકડતા.

“બરાબર, હવે સમજ્યો !” તુલર એક ચારા ને તે રસ્તેથી હાથમાં એક તાપલી લઈ જતી હતી તેને જોઈ બોલ્યો. “એજ એજ, એ એનુંજ કામ. રગડો એ સેતાન બુધીઆને !”

એમ કરતાં રમતામાં જ્યારે ઉતારાનું મઠક આવ્યું ત્યારે તુલરે ગાડી ઉભી રાખી. તે તબેલામાં ગયો અને એક હથોડી, ખીલા, અને ઘોડાની નાગ લઈ આવ્યો. તે નાલ તેણે કોચબાક્ષના પગ મુકવાનાં પાત્યાંને જડી. “હં, હવે એ ડાકણ દપત પડશે.” તુલર બોલ્યો.

“તુલર એ શું કીધું તે ? પાત્યાંને નાલ શાની જડી ?” પેલા ગ્રહસ્થે પુછ્યું.

“અરે સાહેબ, તમે નહીં સમજો. જાહાંછે તાંહાં એક ડાકણ લાગુ પડીછે. તે મધલો ફેસાદ કરેછે.”

“એવકુદ્ધ,” પેલા ગ્રહસ્થ બોલ્યો, “એવો પાપી વિચાર કરવાની તમે કેમ હિંમત મલાવો છો?”

“મને ખરાબર ખબર છે,” તુલર બોલ્યો, “પેલી બદસુરત ચોરત હમણાં ચઢીથી ચાલી ગઈ તે ઉપરથી મને ધ્યાદ આવ્યું. તે એક ડાકણ છે.” તુલર બોલ્યો.

“કોણ છે?” પેલા ગરસેથે પુછ્યું.

“કાકણ છે,” તુલરે જવાબ દીધો. “હું તે વિશે બધું તમને કહું છું. “ચોથે દહાડે જ્યારે રસતા ઉપરથી જતો હતો ત્યારે મેં તેણીને પગથી ઉપર એક ડોકાણે બેઠેલી જોઈ તેણીની પાસે એક તોપલી હતી. નાનો હેરી મારા શેડનો ભાનેજ, મારી પાસ કોચખાસ ઉપર હતો. તેણે તેણીને ચોક્કસ. તે બોલ્યો, “તુલર નો પુ” પેલી ચોરતની તોપલી બહાર

રશે તો હું તને પન્ન્યતું એક ગ્લાસ પાવરા.
 તે સરત મેં કબુત્ર રાખી. મારો આખક ત-
 ઇઆર કીધો, અને જેવી ગાડી તેણીની આ-
 ગતથી ચાલી કે મેં તરત મારો આખક ટોપલો
 નાં કરાંમાં ભેરવ્યો. એટલે તે ઉચકધ આવી,
 અને હેરીના માથાં ઉપર પડી. હવે તે ટોપ-
 લીમાં થોડાંક ઇંડાં હતાં તે ભાગી ગયાં, અને
 તેમની દાલ તથા સપેટીથી હેરી ગુગલાઈ
 ગયો. મેં થોડાંની લગામ એંચી પકડી કારણ
 કે મારું પણ મોઢું ઇંડાંથી ખરાબ થઈ ગયું
 અને આગલ દેખાતું ન હતું. થોડેકવારે પેડી
 બધરી દોડતી આવી અને ઇંડાં માંગ્યાં. મેં
 તેણીને એક રૂપાંચો આપ્યો; હેરીએ એક
 બીજો આપ્યો. પણ તેથી તેણીની રાજી
 થઈ નહીં. તે તો ફક્ત ઇંડાં માંગે; અને તે-
 ની વલી તેજ ઇંડાં બીજાં નહીં. તેણીએ જતી
 વખત મારી ઉપર કાંઈ મંત્ર બોલ્યું ત્યારે

નાના હેરીએ તેને આગળથી કે તે દાકણ હતી. તે દાકણ આખા શહેરમાં મરવેને બાણીતી હતી, અને આજે જે આપણે આપણી નજર આગળ બનતું જોયું છે તે કાંઈજ નહીં પણ તેજ દાકણનું કરતુક છે પણ હવે તેણીનું બદલ આપણી ઉપર કાંઈ ચાલનાર નથી. મેં ઘોડા ની નાલ આપણી ગાડીને ઠડીએ એટલે બંધું દફે થશે.”

“તું શું ખાતરીથી કહે છે કે? ખાખર દાર?” વેલેનતાઇન એવી રીતે બોલ્યો કે તે માત્ર વુલરનેજ સંબલાયું. વુલર એકયો અને અતિશય ગભરાયો. પણ તેનો ગભરાત તુરત નરમ પડ્યો. ગાડીમાં બેસાડેલી નાલની અસર ઉપર તેને પુરતું એકીન હતું.

“કોયમેના!” એક પાસેનજર બોલ્યો. “જરા ભાઈ જમની ખાણુનું આક તપાશી જો. તે ડોલા ખાયછે, અને આય નીકલી પડશે.”

“તુલર હવે ઐઠણો તો કંતાણી ગયો
 હતો કે તેણે પેલાના કહેવા ઉપર લગાર પણ
 ધ્યાન આપ્યું નહીં. જ્યારે ઘણુંજ થયું ત્યારે
 ઐઠણુંજ કીધું કે સધલા ઉતાર્યોને તેણે
 દાખી સાધદ ઉપર એકઠા થવાને કહ્યું જે તે
 ઐઠ્યે કીધું; પણ તુલરે ભુલથી જાખી તરફની
 લગામ ખેંચી ઐઠલે થોડા તે તરફ ફરી ગયા
 અને એક પાલ માથે ગાડી અફલાઇ ઉધી
 વણી. તુલર અને કોચખાસ ઉપર બેઠેલા એક
 ગરહરથ બંધે ઉડીને છાણના એક મોટા ઢગ-
 લામાં પડ્યા. દાકણની વાત તેના મનમાં
 તાજી હતી. નાલ ઉપરથી તેનું ઐઠીન આવે
 ઉઠી ગયું. ગાડીની આસપાસ જમાવ થયલા
 લોકોને સધલું સોંપી નજદીકમાં એક પોહોંચ-
 ખાણું હતું ત્યાં તે ગયો. જરા ઠીકઠાક થઈ
 એક ખાન્દીનું ગ્લાસ ઉઠાવ્યું. થોડા વખતમાં
 હુસીઆરી આવી ઐઠલે પેલી દાકણને સેર
 ભરવા માંડી.

પ્રકરણ ૬ થું.

કાલા પોશાકવાલા અહસ્થની માટી સખાવત.

તુલર કોચમેનતો હોતેલમાં જઘને લેત્યો.
પેલી ઘકણે તેની સઘલી સુધ જુધ ઉડારી મુકી
હતી. હોતેલમાં સઘલા જણનો ધોધાટ અ-
તિશય મચી રહ્યો હતો. સઘલાઓને ખાતી
થતું હતું તેથી તેઓએ તેને ઉઠાડવાની ધ-
ણીએ ચુકિત કરી પણ તે એટલો તો ભર
ઉંધમાં પડી જોરથી ધોરતો હતો કે તેને હા-
લબ્યા છતાં તે ઝાઝાબથી બીજાર થઈ શક્યો
નહી. ઝાખરે ભારે મહેનત અને ચુકિતથી
તે જગૃહત થયો.

“ચાલ કોચમેન, ચાલ, આપણને ખાતી
થાય છે,” પેલા કાલા પોશાકવાલો અહસ્થ
જોડ્યો.

આ કહેવાની તુલર ઉપર કાંઈ અસર થઈ નહીં. તેતો જરા જરામાં ડાકણને ઈઆદ કરી ગભરાય. ગાડી હાંકી લઈ જવાને વીચાર કરે અને પાછો ખાઈને અચકે. આખરે હોતેલવાલએ ગાડી હાંકી લઈ જવાને માથે લીધું. તે ખાહાર જતો હતો એટલામાં વેલેન-તાઈને પેલા કાલા પોશાકવાલા અહુસ્થનો શ્રાદ કાઢી તેને એક દજન ખરાન્દી અને ૧૨ મા-ણસને માટે ખાવાનું તથાપ્પાર કરવા કહ્યું. એ હુકમ પેલા કાલા પોશાકવાલાના મોઢાંમાંથી નિકલેલો બનણી “તથાપ્પાર છે શ્રાદેખ” કરી તે બબરચીખાણામાં ગયો. તાબરતોય ધરનાં મધલાં માણસો કામે લાગી ગયાં. દેનને ગોમને માટે થોડા ઉપર બબર બણી રવાનાં કીધો. રોજરને સગડીના સર્લીઆ સાફ કરવા ખેસાડ્યો. સેલીને ઇંગાર પાડવા કહ્યું. ઘર ધણી-આણીએ ખરાન્દી ખાટલીમાં ભરવા માંડ્યો,

અને સઘલાઓને કામમાં અપલામી રાખવાને ઉમ્મરેરીઆ.

પેલા કાલા પોષાકવાલા શખ્ષને ઘણું મોડું થતું હતું તેથી તેણે તુલરને ઘણો સમજાવ્યો. પણ મરવે ફોકત. તેણે ગાડીના ખીજા મથક તરફ ચાલી જવાનો વીચાર કીધો; પણ જ્યારે તેને એવી ખબર મળી કે નજદીકનું ખીજું મઠક સાત માઈલ કરતાં ઓછું દુર ન હતું ત્યારે તે નિરાશ થઈ ગયો અને લાચારીએ તુલરને બાઈબાપા કરી સમજાવવા તથા છાપરે અઢાવવા લાગો.

ખાણું તકઆર થયું. તેખલ ઉપર આંબુ સઘલા લોકોને તે અતીશય પસંદ પડ્યું ખાટલીઓ અપોઅપ ઉમેરવા લાગી. પણ પેલા કાલા પોષાકવાલો મહસ્થ જમવામાં સામેલ થયો નહી. હોટેલવાલીએ તેમજ ખીજાઓએ

તેને તેડયો પણ તે ગયો નહી. “કેમ તમે
 પોતે ખાણું મંગાવું અને તમારા સખુન માટે
 મેં તે કેવી મહેનત લઈ તમઆર કીધું અને
 તે તમને ગમતું નહી શું?” હોતેલવાલી બોલી.

“મેં ખાણાની વરદી કીધી?” પેલા
 ગ્રહસ્થ અજબ થઈ બોલ્યો. “શું મેં વરદી
 આપી?”

“અજબતાં,” હોતેલવાલો અને તેની
 આરત બંધે બોલ્યાં.

“કેમ તમે લોકોને શ્વપ્તું આપ્યું હતું
 કે?” ગ્રહસ્થ બોલ્યો.

“આ ઠોકાણે જમાવ થયલા સધલા ગ્ર-
 હસ્થ અને બાકીઓને આરજ કરી પુછુંછું કે
 તેઓએ આ ગ્રહસ્થને સધલાં ખાણાંની તેમજ
 શરાબની વરદી આપતાં સાંભળ્યોછે કે નહી?”

“અજબતાં,” તુલર અને બીજા સરવે
 બોલ્યા. “અમે તમારા કાંનેકાન સાંભળ્યુંછે.”

“છટ, છટ, હું કસમ લઈ કહું છું કે મેં એકબી શબ્દ વરદીના રૂપમાં કાઢ્યો નથી,” પેલા પ્રહસ્ય બોલ્યો, અને હું કાંઈ એનો અરસ આપું નહીં.”

આ ઉપરથી હોતેલવાલા અને તે અંતર્યતા દરમ્યાનમાં પંચાતી અને વાદવિવાદ ચાલુ થયો. આખરે કેટલાકના કહેવાથી સમાધાની કરવામાં આવી. સઘલાઓએ મરખે હીરસે આપવો એવો વિચાર નકી થયો. એ સાંભલી કેટલાક ઘેડાવાલા અને ખીજા આણું આગલથી ઉઠી ગયા. તે જોઈ પેલા પ્રહસ્યે બાકીનો બધો અરસ આપવા કહ્યો અને બધા જાણ પાછા તેમજ ઉપર બેઠા.

હોતેલવાલાને પેલા પ્રહસ્ય સાથે પંચાતી થવાથી તેને નુંકસાન કરી તેની ઉપર રસ્તામાં બેર લેવાને તે ઘાંત કચકચાવી કાંઈ બખરથો

હતો; અને તેમ કરતાં વેલેનતાઈને તેને દોડા
હતો, તેથી તેની ઉપર નજર રાખવાને તથા
કાંઈ નુકસાન કરતો તેને અટકાવવાને બનતાં
સુધી તેણે સંભાલ રાખી હતી. તે જોહન
હાતેલવાલાની પુઠે બળરચી પાણી તરફ ગયો.
તાંહાં તેણે હાતેલવાલાને એક ખાટકી આપ
ગોઝા પામે કાંઈ વાત કરતાં સાંભળી. તે તક
તેને પેલા હાતેલવાલાને શિક્ષા કરવાને અછી
મલેલી લાગી. જોહન હાથમાં એક ચાખક
લઈ એક ઝોરડામાંથી બળરચી પાણી તરફ
જતો હતો એટલામાં તેણે હાતેલવાલાની નજર
સાદ કાઢી આ શબ્દો તેના કાન ઉપર નાંખ્યા.
“જન મ્યારા, હાલતો જા, પણ થોડે થોડે દહાડે
તું પાછો આવતો રહેજે. કાંઈ શીકર કરતો ન
આજ રાત્રે જોહન બુબબ ઘર આવનાનો
નથી!”

“હંઅં—ઠીક—વાત તો બહુ બેઠેકઠ છે” જોહન ખેલ્યો. “થોડે થોડે દહાડે તું પાછો આવતો રહેજે, અને આજ રાતરે જોહન બુબબુ ઘર પાછો આવનાર નથી! વારં વાર ઠીકછે, આવજો, જોઈએ તું આવજો, આનીકાડે હું છું. પછી થઈ રહેશે.”

આ રવેશના સખુન ઓસરવા પછી તેણે તુલરને બદલે ગાડી હાંકી લઈ જવનો અને રાહમાં પેલા કાલા પેરાકવાલાને નુંકસાન કરવાનો વિચાર તણ દીધો.

વારે વેલેનતાઈન, તારા કેવા પ્રતાપ !

હવે પેલીગમ ગાડી તઈઆર થઈ. તુલરને વેલેનતાઈને સમજાવ્યો કે ૪૦ માઈલના પેરાવાની જગાની પેલીપાર કોઈ પણ ડાકલુની બદલનું જોર ચાલી શકે નહીં. એ વિચારે તેના મન ઉપર મજબુત સારી અસર કીધી.

તેથી તે હીંમત કરી કોચખાસ ઉપર ચડ્યો.
 અને લગામ હાથમાં લીધી એટલે ગાડી આ-
 ખરે ગગડવા માંડી. આપણા વેલેનતાઇન
 આ વખત કોચખાસ ઉપર ખીરાજ્યા હતા
 તેણે હવે કાંઈ પણ ચેરાં કાઢવાનો વીચાર મુકી
 દીધો તે એટલાજ માટે કે તેના કહેવા ઉપર
 તુલસને ઇત્યાદ આવી અને ખરેજ થોડીક
 મંજલ જવા પછી તુલસે તેના તેણે આપેલા
 ઉપદેશ માટે ઉપકાર પણ માન્યો.

પ્રકરણ ૭ મું.

જોહન કાકાનો મીત્ર. તેનાં સગાં જ્ઞાતાં.

એ એમાલુમ ખાતર પાડનારા. એક

પ્રખ્યાત કચરાપટ્ટી.

જોહન કાકાનો મીત્ર મીઠા શ્રીમદ્દ
 ગુદમેન જેને અસ્તક વેલેનતાઇનને સોંપ્યો

હતો તે ખેસુમાર દોલતનો માલેક હતો. તે ધ-
ણજ નાશ્તુક ખાંધાનો અને ઉંચો હતો. તે
તદન કુવારો પરણ્યા વગર રહ્યો હતો. તેના
મગા વાહાલામાં એક ભાઈ ભત્રીજો અને તે-
મની એરત સીવાય ખીજી કંઈ હતું નહીં.
તે પરણવાનો વિચાર કરે નહીં એ માટે તેઓ
પુરતી સંભાલ રાખતાં હતાં. તેઓના દોલો
ગુદમેનની દોલત ઉપર હતો. તેના પદ્મિવડે
તેઓ સુખચેન અને મોજમગ્નહથી રહેતાં
હતાં, અને ખીલીતાં હતાં કે રખેને મીઠુ ગુદ-
મેન લાન કરે તો તેની દોલત તેમના હાથમાં
આવતી અટકે. એટલાજ હેતુથી ગુદમેને જ-
યારે વેલેનતાઈનનાં તે કુટુંબમાં આવવાની
વકી અને તે તરફ પોતાની અત્યંત ખુશી
દેખાડી ત્યારે તેઓને તે સાંભલતાંજ તાવ
ચઢી આવ્યો. તેઓએ તેને કદી દોડા ન હતો.

તેઓના તે જુવાન કંગાલનો હેવાલ
 અને તેની તારીફ ગુદમેનને માંહાંડે-
 થી સાંભળી તેઓથી તાંમાશ થઈ શકાયું
 નહીં. તેઓ વેલેનતાઇનને માટે દર કરવ
 લાગ્યાં કે ગુદમેનની દોલત તેમના હાથમ
 જતી તે અટકાવશે. તેટલા માટે તેઓએ પો-
 તાની ઉપર આવતી ધારતી દુર કરવાનો કાંઈ
 આરો શોધવાની યુક્તિઓ રચ્યામાં વખત લ-
 ગાડ્યો નહી. વેલેનતાઇન એક ધરમસરામાં
 ઉતરવાનો હતો, તેને એસ્તેકપ્પાલ લેવા માટે
 ગુદમેન પોતાના ભાઈ વાહતરને મોકલ્યો હતો,
 તે લાગ સમજી પેલાં મુગાંઓએ એવો મન-
 સુઓ કર્યો કે વેલેનતાઇને કોઈ દીન પણ
 ગુદમેનને નજરે નોયો ન હતો તેથી વાહતરે
 એવું કરવું કે પોતે ગુદમેન છે એવું તેને જ-
 ણાવવું અને જી કાંઈ યુક્તિ કરી તેને કોઈ

અંધારી જગામાં પુરી મુકવે અને તેને માટે
કોઈ મનતાર કે બહાણ ઉપર સેતરની આકરી
શોધોકાઠી તેને તાંહાંથી વધ્યા કરવો.

એવો મનસુખો કરયા ઉપરથી વાલતર
ઠેડવેલે વખતે ધરમસરા તરફ ગયો, અને તેનો
બેટા હોરેસ વેલેનતાઈનને આવકાર દેવાની સ-
ધલા ગોઠવણ કરવામાં રોકાયો. એ સધલાઓ-
એ ખીજી એવી ગોઠવણ કરી હતી કે જ્યારે
તે આવી પોંહોંચે ત્યારે તેને તાબરનોખ ખા-
હાર મોકલાવી દેવા અને કે તેને કોઈ નવા
ઉતારા ઉપર લઈ જવા પછી ગુદમેનને એવું
મમળવવું કે વેલેનતાઈન ખીલકુલ આવ્યો
નથી. સારાં નસીબે વેલેનતાઈનની ગાડીને ધ-
ણુંજ મોડું થયું હતું, અને એટલામાં ભલો
ગુદમેન પોતાનું કામ પુરું કરી વેલેનતાઈનને
મત્રવાને માટે ધરમસરા તરફ આવ્યો. તેણે

પેતાના ભાઈને પાડો ધર મોકલી વેલેનતાઈ-
નને આવક રેવાનું કામ પોતાને હાથ રાખ્યું;
જેથી વાલતરને તેમજ તેની એકસંપી ટોલીને
ધણુજ દુખ લાગું.

પણ તેમાં આ કામથી તે તોલી કાંઈ ની-
શય થઈ નહી, જ્યારે ગુદમેને પોતાને હાથ
વેલેનતાઈનને આવકાર દેવાનું કામ રાખ્યું
ત્યારે વાલતર રમતામાં ગાડીની રાહ જોતો
આગલ વધ્યો તેણે મનમાં કોઈની રવેશ વેલેન-
તાઈનને પોતાના કબજામાં લાવવાનો મકમ
લિચારે કીધો હતો. આ સંધ્યો વખત ગુદ-
મેન ધરમસરાના કાવાખાણામાં બેસી ક્લેરેટનું
તંબલર આગલ રાખી એક વર્તમાન પત્ર લાં-
ચતો હતો. જોકે તેની નજર તે પેપર ઉપર
હતી તો પણ તેનું ધ્યાન ગાડી તરફ જ રોકા-
યલું હતું તે મનસે વીચાર કરતો હતો કે શું

એમણી બને કે એક માણસ કલાકનાં કલાક
 ન્યુનપેષર વાંચતો રહે અને તેમનાં એક વાક્ય
 તરફની ધ્યાન નહીં આપે ? જ્યારે ઘડીઆ-
 લમાં ૧૦ નો ટકોરો વાગ્યો ત્યારે પોતાની હ-
 જીરમાં ઉમેલા માણસ તરફ જોઈ તે બોલ્યો-
 “છોકરા, આ ઘણું અનયન્ય જેવું છે—નહી.
 વાર ?”

“કેમ જાહેવ, કાંઈ ઘણું મોડું થયું
 નથી,” તે માણસે જવાબ દીધો, “આજે
 તુલર-કોચમેનની વારીછે અને તે તો હંમેશ
 એમજ આવેછે.”

“મને તો લાગેછે કે જાંહાંછે તાંહાં કાંઈ
 અકસમાત બન્યો છે,” ગુદમેન બોલ્યો.

“અરે જાહેવ તેથી કાંઈએ ધાસતી રા-
 ખવી નહી,” પેલું માણસ બોલ્યું, “સર્વ સ-
 લાંમત છે; હા ધરડો તુલર જરા ધીરોછે ખરો

પણ તે ઠાવકોછે—તો પણ આજનાં જોડણું
તેણે કોઈ દીવસ મોડું કીધું હોય એવું મને
હમ્માદ નથી.”

આ મુઆફકનો કાંઈક દીલાસો મળવા
હિપરથી તે ધરમસરાના દરવાજા આગલ ગયો.
તાંહાં તેણે પોતાના ભાઈને તથા ભત્રીજાને
એક પોરતર સાથ વાત કરતા દીઠા. “કુમ પે-
રતર તારી ખાતરી છે કે ગાડી આવેતો નથી-
જ,” વાલતરે પોરતરને પુછ્યું.

“વાલતર! હોરેસ!” યુદમેને હાક
મારયો; એટલે પેલા બંધે જણા સાદ સાંભલી
એંકયા; પણ છટકી જવાનો કાંઈ વખત દીઠો
નહી ત્યારે તેઓ તેની નજદીક ગયા, અને
કાંઈક અચરતીના શબ્દો બખરયા પછી તેઓએ
યુદમેને ખાતરીથી કહ્યું કે સાંજના પુષ્કલ
થંડી પડેછે અને મધ્ય રાત થતાં પણ ગાડી

આવી લાગે એવું નથી તેથી તે પાધરો ધર
જાય તો ઠીક; તેઓમાંથી એક જાણવેલેનતા-
ધનની સાથે રહેશે.

“તમારી માઠી મરખાની છે,” ગુદમેન
ખંધિનો હાથ પકડી બોલ્યો “એક શપ્ત કે
જેને માતે મને ધણું લાગે છે તે તરફ તમે
આટલી કાલજ દેખાડો છો તે જોઈ હું ધણો
ખુશી છું. તો પણ જ્યારે એમજ છે કે તે
હવે જલદી આવી લાગશે ત્યારે તો આપણે
સાથેજ ઉભા રહીએ અને જરા વાધનનું ગલાસ
લઈએ.”

વાલતર અને હારેસ ખંધિએ ઉઠાવવાની
ઘણીજ પેરવી કરી પણ ગુદમેન તો જાણે
તેમની નિષ્ઠા ચેતી ગયો હોય તેમ બો-
લેસ કરવામાં કાંઈ બાકી શપ્ત્યું નહી. તેઓ
કાવાખાણામાં જઈને બેઠાને થોડોક વિલંબ

ગયો નહીં ઝેટલામાં ગાડીના આવી પહિંચવા
ની સીગનલ મલી; અને વેલેનતાઈનને આવ-
કર દેવા માટે ગુદમેન કમપાઉંદની બાહાર ગયો.

“સંધું થઈ ચુકું!” વાલ તર ગુદમેનન
જવા પછી બોલ્યો. “મેં કેવી મુરખાઈ કીધી
કે હું ચકી આગલ ઉભા રહ્યો નહીં; પણ હું
તો એવું પકકું સમજ્યો હતો કે ગાડી તો
આવી ગઈ હશે.”

“કાણે જાણે શું સેતાન ચોષડ્યુ થયું,”
હારેસ બોલ્યો, “તેથી હું વિજલીની મુકક
અહીં દોડતો કે આવી લાગો.”

“ચાલો હવે તો સધલું રદ થયું,” વાલ
તર બોલ્યો, “આ વખતે આપણે મોટી ઉલ્લ
થાપ ખાધી. પણ ફીકર નહીં, હજી પણ આપ-
ણા હાથમાંજ વાતછે.”

“તમારું નામ વેલનતાધન વાસ છે, સાહેબ ?” ગુદમેને’ એક જુવાન શખસ જે ગાડીમાંથી ઊતરતા હતા તેને પુછ્યું.

“હા, સાહેબ, ” વેલનતાધન બોલ્યો.

“તમારું નામ ગુદમેન છે; હું તમને જોધને ખુશાલ છું. હું ધારું છું કે રસ્તામાં તમને કાંઈ હરકત નડી ન હશે.”

“નહી કાંઈ દમ જેવી નહી,” વેલનતાધને જવાબ દીધો.

“કાંઈ વધારે સવાલ કરોના” ટુલર કે-ટલાક ધોડાવાલાઓ જે તેની આસપાસ ગુચરું થઈ તેને સવાલ કરતા હતા તેમની આગલથી આલી જતાં બોલ્યો. “એ બાબે મને કાંઈ પુછે ના. તે સંભારી મને કંપારી છુતે છે. (ગુદમેનને) આ નેક ગ્રહસ્થનો હું અત્યંત આભારી થયો

છુ. એ શેડે જો મને સારી સલાહ આપી નહીં હતે તો અત્યારે કે આજ રાત્રે પણ અમો અતરે આવી લાગતે નહીં.”

આ કહેવાથી વેલેનતાઈન ઉપર એકલી અસર થઈ કે તેણે ખીચામાંથી રૂઝ કાઢી છુલ-રને આપ્યા, અને બીજી એવું થયું કે તેથી ગુદમેનતા મન ઉપર વેલેનતાઈન જામે સારી લાગણીએ ધર કીધું. તેણે વેલેનતાઈનનો સા-મન બરાબર એક ઠેકાણે મુકાબ્યા પછી વોલતર અને હોરેસ સાથે તેને ઓલખાણ કરાવી. તેઓએ જા આબરૂથી ખેરઆફીઅત સાથે તેની મુલાકાત લીધી; પણ તેમના દીલમાં આડાં અવગાં આવતાં હતાં.

“હવે ચાલો, મારા જીવાન મીત્ર,” ગુદ મેન વેલેનતાઈનનો હાથ ફરીથી પકડી તથા

દીલોજનીયી હીલવી ખોલ્યો, “તમે સહી સ-
લામત આવી પોંહોંચ્યા છો તે જોઈ મને ધણું
હરખ ઉત્પન્ન થયો છે; તમારું દીલ થંડું થયલું
લાગેછે, હા તેમજ લાગેછે. છોકરા, આ ગ્રહસ્થ
ને માટે એક કાફીનો પ્યાલો લાવ; કેમ રસ્તામાં
એટલું મોડું શાથી થયું? પણ નહીં તમે ઠાકી
ગયાછો—હમણા કાંઈ કહેતા ના.”

“થાક શાની,” વેલેનતાઈને જવાબ દીધો.
ગુદમેનનું દીલ તેની તરફ ઘણુંજ ખરું અને
મયાલુ લાગું પણ પેલા ખીજા બેની નજરમાં
સનીસાઈછે એવું તેને જણાઈ આવ્યું.

“આલો, જરા વાઈન લ્યો,” બલા દીલ-
નો ગુદમેન ખોલ્યો. તે વેલેનતાઈને જોઈ
એટલો ખુશી થતો હતો કે ગોયા તે તેનો
પોતાનો પુત્ર હતો. “મારા પ્યારા બેરા, ખાઈ

તારી તાંદરાસ્તીમાં જીઆદતી કરજો,” ગુદ
 મન બોલ્યો. આ શબ્દોથી વાલતર અને
 હોરેસના દીલમાં અત્યંત દુખ અને કપત ઉ-
 ત્પન થયું. તેની અસર તેઓએ દાબી રાખી
 નહી; અને તેટલા માટે, વેલેનતાઈને ટચકો
 કરી કાંઈ કહ્યા પછી તેઓ તેનું નકકી કરવા
 માટે યુક્તિ રચવા તાંહાંથી બાહાર નિકળ્યા.

“આલો બાઈ,” ગુદમેને પેલા બંધે જ-
 ણના જવા પછી વેલેનતાઈને કહ્યું, “આલો
 હવે, આજે ગાડીને એટલું બધું ઓડું કેમ
 થયું તે કહી સમજવાની તસદી લેવો.”

વેલેનતાઈને તેની તરફ તગોતગ જોયા
 કીધું, અને હસ્યો. “અરુ” કારણ તેને જાણા-
 વવાને તે પ્રયત્નતો અચકાયો; પણ આખરે
 તેનો તે વિચાર ફરી ગયો, અને તે મનસે

બોલ્યો કે તેના હંવાલથી તે ધરડા પુરૂષને ગ-
મત મલયાવના રહેશે નહીં. આ રવેશનો
વિચાર કર્યા પછી તે બોલ્યો, “સાહેબ, જે
મોડું થયું છે તે માત્ર મારાથી થયું છે.”

“અરે પણ મેં તો એવું સાંભળ્યું કે જે
તમો ન હતો તો ગાડી મુદ્દલ આવતે નહીં,”
ગુદમેન અચરત થઈ બોલ્યો.

“એ વાતખી ખરી છે,” વેલેનતાઇને
જવાબ દીધો, “પણ આટલુંખી ખરું છે કે જે
હું નહીં હતો તો ગાડી કેટલો વખત અગાઉની
વેલાસર આવી પોંહોંચતે.”

“એ શું બોલો છો,” ગુદમેન અચરત થઈ
બોલ્યો. પણ વેલેનતાઇને પેહેલે ખાતરી કરી
લીધી કે ગુદમેનનું દીલ તેની તરફ ખરુંજ છે
ત્યારે તેણે પોતાનાં સઘલાં કરતુકનો વાસ્તવીક

વૃતાંત કહી સંભલાવ્યો. તે સંભલતી વખત
પેલા જઈકિને દીલે કમકમાત ઉપજ્યો.

“અરે, અરે, ધ્યારા દીકરા,” ગુદમેન
બોલ્યો, “સંભાલજો કે આ વાત હોય ખીજ
આગલ કરતા ના. ખપ્પરદાર, ખાનગી રાખજો,
સંભાલજો અને મારા બોલ ધ્યાદ રાખજો.”
આટલું બોલ્યા પછી તેને ફરી હસવું આવ્યું
અને વેલેનતાધન પોતાના જઈક મીત્રની સારી
પરોણાગતથી પોતાને મુખારકખાદી આપતો
હતો. તેની વાત ધ્યાદ કરી તે જઈક માણસમાં
વેલેનતાધનનાં કરતુકની અસર કેવી થાયછે તે
જાણવાની ઇચ્છા ઉત્પન્ન થઈ, તેથી તેણે તાંહાં
અને તેજ જગા ઉપર પોતાના કામનો નમુનો
દેખાડવાને અરજ કીધી. “પણ સંભાલજો.
ધ્યારા છોકરા, સંભાલજો,” તેને વેલેનતાધનને
ફરીથી ચેતાવ્યો.

“અરે સાહેબ, એ બાબે જરા પાલુ ફીકર ના નાખો. નચીંત રહે,” વલેનતાઇને કહ્યું.

“છોકરા,” વલેનતાઇને પોતાનો સાદ એક અલાદેદી જગા જાંહાં બે શખસો જન્મ તા હતા તાંહાંથી આવતો હોય તેમ નાખીને એક આકરને કહ્યું.

“જી, સાહેબ,” છોકરાએ તાંહાં જઈ જવાબ દીધો.

“છોકરા,” વલેનતાઇને સાંમેની બાજુ કે જાંહાં ખીજ બે જણુ દારૂ પીતા હતા તાંહાંથી આવાજ કાઢ્યો. છોકરો પોતાની બુઝ થયલી સમજી તે માંમી તરફ ગયો અને બોલ્યો “કેમ સાહેબ, શું હોકમ?”

“છોકરા,” પેહેલાના જોવા ફરી અવાજ કાઢ્યો.

“હા, સાહેબ, ” છોકરો પાછો પેહેલા
બે આગલ જમ બોલ્યો, “તમે બોલાવોઅ-
સાહેબ ?”

“ નહી, ” એક ગ્રહસ્થ બોલ્યો “અમે
કાંઈ બોલાવતા નથી.”

“ છોકરા, ” વલેનતાઈન આરડાને ખી
જે છેડે પોતાનો અવાજ નાખી બોલ્યો. તે
તરફ ખીઆરો છોકરો પાછો ગયો.

“ અરે, પેલી પોરતવાઈનની ખાટલી
કાંઈછે ?” અરથે રસતે માદ નાખી વલેન-
તાઈન બોલ્યો.

“ બેઅદખી માફછે, સાહેબ, ” છોકરો
એક ગ્રહસ્થ તરફ જોઈ બોલ્યો હું ખાત-
રીથી કહું છું કે તમે પોરતની ખાટલી મં-
ગાવોછો.

“ ના બાઈ, હમે કાંઈ પોરત ખીતા
નથી.”

“છોકરા,” વલેનતાઈને જોરથી જુમ-
પાડી.

“આવ્યો સાહેબ!” તેટલાજ જોર-
થી છોકરાએ જવાબ દીધો. તે પાછો સાદની
પુઠે ગયો; અને જાંહાં સુધી વલેનતાઈને ઝ-
ખાંન ખાંચી તાંહાં સુધી સાદની પછવાડે અહીં
તહીં ઢકેલામાં પડ્યો, જેથી તેનું લોહી ઉકલી
આવ્યું. તે સગડી આગલ ગયો અને ધંગા-
રનું પજ્જરન પાડ્યું.

“જુમ!” વલેનતાઈન સગડીને માં-
થેની ચીમનીમાં ઉંચે સાદ ફેંકી કહ્યું “છેક
ઉંચે જા હું રૈસ્ત કરું છું”

“ચુપ!” વલેનતાઈન જુમનો અવાજ
કાઠી ખોલ્યો. જુમ અરધો ગુગલાઈ ગયો
હતો. “ચુપ, એટલું મોટે કેમ ખોલેછે.”

એ રવેશના સાદ ચીમનીમાંથી નીકળતાં

સાંભલી છોકરો ગભરાયો અને લાગણી અ-
શોધા ઉપર ચાલી આહુતે રહી બાહાર ગયો
અને ધરમમગવાલાને, તેની ખાયડીને, ચાકરડી
તથા ખીજ નોકરો તેમજ ધરમમરામાં નેટલાં
લોકો હતાં તે બધાંને બોલાવી લાંબો નેચો
ઘણી સંભાલથી મધડી આગલ ગયા જ્યાં
વેલેનતાઈને જીમ અને જો વચ્ચે ચીમનીમાં
હેઠલ મુજબની મનોરંજક વાત ચલાવી.

“જીમ આ તરફ બલતું ઘણું બલેછે;
પણ તાંહાં—તે ખમાશે. તારા આખા જન્મા-
રામાં તે આવું જોર બલતું જોયું હતું ?
“સુપરહે જરા, જો. આપણને પરસેવો ઓટલા
થાયછે કે તેથી બલતું હવાઈ જશે.”

“હું એવું ધમધમ છું કે જેમ પેલા
છોકરો ધંગારમાં સલીઓ ભાકી જોર પંજ
રના પાડે છે તેમજ તેના પેતમાં પણ તે
ભાકાય.”

“એરે એ તો ઉલટું થાય તેની ચરખી તવાયાથી બહુ વધું જોરમાં બલે, અને આપણને દઝારી નાખે.”

ધરમસરાવાલો તાંહાં આવ્યો. “હં હવે તમે સપડાયા, લુચાઓ. સખર કરો, ચુપ થાવો !” તે બોલ્યો.

“તું ચુપ થા !” ગેબી જીમ બોલ્યો.

“ઠીક છે તમારે જોઈએ તે બોલો, ” ધરમસરાવાલો બોલ્યો, “પણ હવે તમે લોકો છટકવાના કાંદાંછો. ચાલો નીચે આવો—સંભલાય છે કે ?”

કોઈએ કાંઈ જવાબ આપ્યો નહીં.

“અહીં આવ જોરી, ” ધરમસરાવાલો બોલ્યો, જ દોડતો કે સીપધને બોલાવી લાવ. અને ખરેખર જોરી જોટલી ઝડપ થાય એટલી ઝડપથી દોડતો નીકળીઓ.

“રે ભામતાઓ, નીચે આવો તો સારું,” ધરમસરાવાણો બોલ્યો.

“માફકરો, મેરખાન સાહેબ,” જીમ બોલતો હોય તેમ વેણેનતાઇને ચીમનીમાંથી સાદ કાઢ્યો, “તમે તો કાંઈ જખરા સાલેસાઈ અને લાયકીવાલા જણાવો છો.

જો તમે ખસાર નહીં આવશો તો હું તમને ખંડુકે ઉરાડી મુકીશ,” ધરમસરાવાણે બોલ્યો.

“પણ દારગોલાનું ઠેકાણું કાંહાંછે ગેખી જો બોલતો હોય તેમ વેણેનતાઇને અવાજ કીધો,

સીપઈ આ વખત અંદર દાખલ થયો, અને તેણે સગડી નજદીક જઈ પોકાર કીધો, “ચાલો જવાન મરદો, ચાલો, મને તમારું કાંઈ કાંમ છે.”

“અમારું કામ છે,” એક જનનો સાદ નીકળ્યો.

“પટપટારું છોડી દો, અને હેઠલ આવો,” સીપધ બોલ્યો, “નહી તો સીપધ સાથ ચેરાં કાઢવાનો સવાદ કેવો હોય છે તે તમને ખબર જ હશે.”

“ખચીત, પણ અમને તે સવાદ મા લમ નથી.”

“નહી એમ કાંઈ તેઓ ઠેકાંણે આવે નહી.” સીપધ બોલ્યો, “લાવતો એક લાંખી ઝારું લાવ તો.”

એક આકરડી સાવરણી લેવા ગઈ, એટલામાં એક ખીજો સીપધ અંદર દાખલ થયો. તેને પેલા પેહેલા આવેલા સીપધએ કહ્યું “સ્મીય, જા અને પેલી ચીમનાને મક્કલે ચઢી તાંહાં ઉભા રહે કે તે રસતે કોઈ નાહાસી જાય નહી?”

“કેમ હવે” સીપઈ હાથમાં લાંબી
ઝાડ પકડી બોલ્યો, “હવે હેઠલ આવવું હોય
તો આવો નહીં તો આપો આપ ઉતરવું પડશે.”

આ સખુનના જવાબમાં ચીમનીમાંય
ધીકાર ભરેલા હસવાનો અવાજ નીકળ્યો જ
થી તે ચેટ્યો તો ઉમ્ફેરાઈ ગયો કે તાબરતોબ-
પેલી લાંબી સાવરણી ચીમનીમાં ખોસી દીધી
પણ ખોસે શું કે તાબરતોબ મેંસના ઢગલ
ઢગલા તેના મોંહોં ઉપર પડ્યા જથી તે તદન
ગુંગલાઈ ગયો. તે ઉપરા સાપરી છીકવા અને
કૂકવા મંદી ગયો.

“કેમ સાહેબો, હવે શું કહો છો?”
ચીમનીને મઠાવે ચઢેલા સીપઈ બોલ્યો.
“ઉપર ચઢવાનો કે નીચે ઉતરવાનો વીચાર
રાખો છો? બોલો કહી દો!”

હેઠલ રહેલા સીપઈ તો દમખદમ છીક

યાજ કરે, છીકે અને ઠુકે અને ચીમતીમાં ભરાયલા રાખસોને સેસ ભણવામાં કાંઈ બાકી નહીં રાખે. પાણી મંગાવી મોઢું સાફ કર્યા પછી તે બોલ્યો “હવે એ લોકની કમબખ્તી કરું છું.” મારા હાથમાં આવ્યા તો પછી જોઇજ લેવો કે એમના શા હાલ થાયછે. વાશ જોઈએ હવે તેઓ સમજે છે? કેમરે હેઠલ આવોછો કે હવો? ઇઆદ રાખજો કે અમે તમને છોડવાના નથી. આ છેલ્લીવાર કહું છું કે નીચે ઉતરો?”

“તું કોઈ ઘણો બલો દેખાય છે, પણ આપણે તો હેઠલખી નહીં ને ઉપરખી નહીં જવાના,” ચીમતીમાંથી કોઈ જવાબ દેતું હોય તેમ વલેનતાઈને સાદ નાખ્યો.

“હીકછે ત્યારે જે વખત જાયછે તેમાં તારી સરકસીને મારે તને સ્વાદ આપવો પડશે,” સીપહ બોલ્યો.

આ સપ્તનના જવાબમાં વલી ચીમની માંથી કોઈના હસવાનો અવાજ નીકળ્યો જે થો સીપદ અને ખીજ એટલા ચીરજાઇ ગયા કે તેઓએ તે ચીમની ખાલીને ભસમ કરી નાખવાનો નકી ઠરાવ કર્યો. પણ તેમ કરવા ને તેનું દીલ ચાલ્યું નહીં; સખખ, તે ખોધો કે ચીમનીમાં ભરાયલા ચોરો ખલી મરે તો તેમની ઉપર કદાચ પુનનું બોહોતાન આવ્યા વગર રહે નહીં.

ચોરને નીચે જીવતો લાવવાને લોકો તરેહવાર ઉપાય સુચવતા હતા, તે મધે એક જણે એવું જણાવ્યું કે શેહેરમાં એક કચરા પતી પાસે ચીમની સાફ કરવાનું યંત્ર હતું કે જેની રહે ચીમનીમાં જે કાંઈ ભરાયું હોય તે બાહાર આવેછે. એ ઉપરથી તે કચરાપતીને તેના યંત્ર સાથે બોલાવી લાવ્યા, તેણે આવતાં-

નેવાર પોતાનાં યંત્રની તારીફમાં કાંઈ શબ્દ
 ઓચરયા. પછી તે યંત્ર ચીમનીને રસ્તે છેક
 મઠાલે સુધી ચલાવ્યું; તેથી પુષ્કલ મેમ ઢગલે
 ઢગ હેઠલ પડી. હવે આ યંત્રમાં એક ગોલ
 ખશ રહેછે તે જ્યારે મઠાલાં સુધી ઉપર ગયું
 કે ચીમનીને મઠાલે ચઢી ખેઠેલા સીપધએ
 તેને ચોરના ખાલ સમજી મજબુત પકડી ખા
 હાર ખેંચ્યું જેથી ખશ યંત્રમાંથી ખાહાર
 નીકળી આવ્યું અને તેના ખાલ તુટી ગયા.
 તે જોઈ યંત્રવાલા એવું સમજ્યો કે ચોર
 ચીમનીને મઠાલે હતો તેથી તેણે લોકોને
 જલદીથી ચીમનીને મઠાલે જવા કહ્યું. લોકો
 જેમ તેમ ખરી મુસકેલીએ ચીમનીની છેક
 ઉપર ચઢ્યા, પણ થોડાક વારમાં કંટાળી નિ-
 રાશ થઈ પાછા હેઠલ ઉતરયા. ઉતરતીવેલા કેટ
 લાકે તુટી પડ્યા અને હાઠપગ વગરના થઈ

ગયા. એમ કરતાં સેવટે સરવે ડાહ પોત પો-
તાને ધર તરફ ફર્યા અને તાંહાં સીપહ તથા
ધરમસરાનાં માણસો માત્ર રહ્યાં. તેઓએ
એવો ઉપાય કીધો કે ચીમનીનું માદું એક
જાડાં કનતાનથી ઢાંકી નાખ્યું કે જોયી કરી
એરે. ચીમનીમાં ગુંગલાઈ મરે. પછી
આખી રાત સીપાહઓ ચીમનીને મઠાલે
તથા નીચે ખેંચી રહ્યા.

વેલેનતાઈનજો વાલી તેના કરતુક અને
પ્રાકરમ તથા એડાંનું પરીણામ જોઈ મનમાં
અત્યંત ગમત મેલવતો હતો. તે હસતો હસતો
કંટાલી તથા થાકી ગયો અને વેલેનતાઈન સાથે
ગાડીમાં ખેંચી ધર ગયો.

(ભાગ ૧ લો તમામ.)

આર્યન દીપક પ્રેસ, ખેતવાડી.

